

2021-11-18
M2021/01774

Miljödepartementet

Cementa AB
c/o advokat Anna Bryngelsson
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 4291
203 14 Malmö

Ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till täkt av kalksten i Slite, Gotlands kommun

Regeringens beslut

Tillstånd

Regeringen ger Cementa AB (Cementa) tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken att inom fastigheten Gotland Othem Österby 1:229 bryta kalk- och mörgelsten till ett djup av +20 meter i File hajdar-täkten respektive -26 meter i Västra brottet inom de koordinatsatta brytområden som anges i *bilagan*, samt att driva därmed sammanhängande anläggningar och anordningar.

Regeringen ger Cementa tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att inom fastigheten Gotland Othem Österby 1:229 leda bort inrinnande dag- och grundvatten i Östra brottet, Västra brottet och File hajdar-täkten samt att driva därmed sammanhängande anläggningar och anordningar.

Regeringen ger Cementa tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken att, inom ramen för vad tillståndet i övrigt medger, bedriva verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka Natura 2000-områdena Hejnum Kallgate (SE0340147), Kallgatburg (SE0340103) och Bojsvåtar (SE0340118).

Tillståndet gäller från den dag då en anmälan om ianspråktagande av tillståndet ges in till tillsynsmyndigheten till och med den 31 december 2022.

Villkor

Allmänt villkor

1. Om något annat inte framgår av övriga villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad Cementa angett i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgett eller åtagit sig i ärendet.

Gränsmarkering m.m.

2. Gränsen för verksamhetsområdet och fixpunkterna ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden. En skadad gränsmarkering ska ersättas med en ny.

I ett område med uppenbara olycksrisker ska stängsel sättas upp och allmänheten uppmärksammas på riskerna med att beträda området.

Buller

3. Buller från verksamheten ska begränsas så att den inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder än

- 50 dB(A) dagtid vardagar (07.00–18.00)
- 40 dB(A) nattetid (22.00–07.00)
- 45 dB(A) övrig tid.

Den momentana ljudnivån på grund av verksamheten får nattetid utomhus vid bostäder uppgå till högst 55 dB(A).

Kontroll ska ske genom närfältsmätning och beräkning. Kontroll ska genomföras senast tre månader efter att tillståndet har tagits i anspråk och därefter vid större förändringar i verksamheten som kan medföra ökat buller.

Sprängning

4. All sprängning ska föregås av en förvarningssignal, tydligt hörbar inom minst 500 meter från verksamhetsgränsen.

Vibrationer och luftstöt vågor

5. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s vid bostäder, uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled.

Kontroll av markvibrationer ska vid varje sprängtillfälle ske genom mätning vid minst ett närliggande bostadshus. Mätningen ska följa svensk standard. Villkoret är uppfyllt om värdet innehålls vid 90 procent av sprängtillfällena under ett kalenderår och aldrig överstiger 6 mm/s.

6. Luftstöt vågor till följd av sprängning får vid bostadshus inte överstiga 100 Pa mätt som frifältsvärde.

Kontroll av luftstötuvåg ska ske vid minst ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle. Kontrollen ska utföras som reflektionsmätning och redovisas med motsvarande nivå för frifältsmätning. Villkoret är uppfyllt om värdet innehålls vid 90 procent av mättillfällena under ett kalenderår och aldrig överstiger 250 Pa mätt som frifältsvärde.

Damning

7. Damning ska vid behov begränsas genom vattenbegjutning av transportvägar.

Kemiska produkter och farligt avfall

8. Kemiska produkter, t.ex. petroleumprodukter, och farligt avfall ska förvaras i tankar innanför invallning eller i tråg som rymmer hela mängden produkter respektive avfall.

Tankning av fordon eller cisterner ska där det är möjligt utföras över tät yta där spill kan saneras. Med tät yta avses hårdgjord yta eller absorberande mattor. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. Larvburna maskiner ska, när de parkeras i täkterna, parkeras med tanken över absorberande matta.

Vatten

9. Grundvattennivån i Östra brottet får sänkas till lägst -30,2 meter.

10. Grundvattennivån i Västra brottet får sänkas till lägst -41. Vattennivån i pall 2 ska hållas mellan -26 och -32 meter.

11. Grundvattennivån i File hajdar-täkten får sänkas till lägst +18 meter.

12. Länshållningsvatten ska genomgå slam- och oljeavskiljning i för ändamålet anpassad sedimentationsdamm.

13. Åtgärder ska genomföras för att minimera kontakt mellan finpartikulärt kalkstensmaterial och vatten i File hajdar-täkten i syfte att minska urlakning av uran och nitrat. Detta ska ske genom att minska volymer av finpartikulärt kalkstensmaterial inom täktområdet samt förbättra möjligheterna till snabb avrinning. Arbetet ska redovisas inom tre månader från ianspråktagande av tillståndet och därefter löpande som en del av den ordinarie rapporteringen till tillsynsmyndigheten.

14. Under tillståndstiden ska ridåinjektering av bergväggar i Västra brottet genomföras i enlighet med vad som redovisats i ärendet, i syfte att begränsa inflödet av sötvatten till tälten.

15. Om det under tillståndstiden uppstår akut vattenbrist i enskild vattentäkt, med vilket avses brunn borrhäls i berg inom det redovisade influensområdet för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet – med undantag av vatten för bevattningsändamål – ska verksamhetsutövaren efter begäran ordna provisoriskt tillhandahållande av vatten för ovan angivet ändamål till dess permanent vattenförsörjning kan ordnas. Skyldigheten gäller inte om samband uppenbart saknas mellan den tillståndsgivna vattenverksamheten och vattenbristen.

Efterbehandling

16. Verksamhetsutövaren ska senast den 1 augusti 2022 redovisa ett förslag till efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsplanen ska, utöver åtgärder inom själva täktområdet, även innehålla efterbehandlings- och återställningsåtgärder i de ytvattenförekomster som påverkats och förändrats av verksamheten.

Kontrollprogram

17. Ett förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast en månad efter det att tillståndet har tagits i anspråk eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Delegation

D1. Tillsynsmyndigheten får besluta om närmare villkor för genomförandet av åtgärder för att minimera kontakt mellan finpartikulärt kalkstensmaterial och vatten i File hajdar-tälten.

D2. Tillsynsmyndigheten får besluta om närmare villkor för genomförandet av ridåinjektering av täktväggar i Västra brottet.

D3. Tillsynsmyndigheten ska besluta om huruvida den redovisade efterbehandlingsplanen kan godkännas.

Särskilda villkor enligt 17 kap. 7 § miljöbalken

S1. Verksamhetsutövaren ska senast den 31 mars 2022 ta fram och till Länsstyrelsen i Gotlands län redovisa en fördjupad utredning om förut-

sättningarna att minska grundvattenbortledningen från verksamheten genom omlokalisering av anläggningar som i dag ligger i lågpunkten i Västra brottet respektive i Östra brottet. Utredningen ska innehålla en kvantitativ analys av hur ändrade dräneringsnivåer i täkterna skulle påverka behovet av grundvattenbortledning, påverkan på berörd grundvattenförekomst samt kostnader, praktiska förutsättningar och övriga konsekvenser av omlokalisering av de aktuella anläggningarna.

S2. Verksamhetsutövaren ska senast den 31 mars 2022 ta fram och till Länsstyrelsen i Gotlands län redovisa en sammanställning av planerade och möjliga åtgärder för att bidra i genomförandet av Gotlands läns vattenförsörjningsplan. Redovisningen ska omfatta kostnader och effekter av sådana åtgärder. Åtgärder ska särskilt syfta till tillgodogörande av vatten som i dag pumpas direkt till havet. Exempel på åtgärder som bör utredas vidare är återinfiltration, anläggande av dammar för uppsamling av vatten samt åtgärder för att återskapa vattensamlingar i landskapet.

Ekonomisk säkerhet

Regeringen godkänner den säkerhet som har ställts för tillståndet, en garantiförbindelse utfärdad av Danske Bank AS, Sverige filial den 12 november 2021 om 10 miljoner kronor (garantiförbindelse nr 16G1333419).

Säkerheten ska förvaras hos Länsstyrelsen i Gotlands län.

Oförutsedda skador

Om den vattenverksamhet som omfattas av tillståndet medför skador som regeringen inte har förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen inom tio år efter den 31 december 2022.

Ärendet

Cementa yrkar i ärendet bl.a. att regeringen, med stöd av 17 a kap. 3 § miljöbalken, meddelar ett undantag från kraven på miljöbedömning i 6 kap. 20–32 och 35–47 §§ miljöbalken. Regeringen har i delbeslut i ärendet den 3 november 2021 undantagit verksamheten från dessa krav i enlighet med Cementas yrkande.

Yrkanden och villkorsförslag i ansökan

Yrkanden

1. Cementa AB (Cementa) yrkar att regeringen meddelar tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till fortsatt verksamhet vid Cementas kalkstenstäkter inom fastigheten Gotland Othem Österby 1:229, innefattande

(a) brytning av kalksten i File hajdar-täkten till ett djup om +20 meter inom det verksamhetsområde och den brytgräns som framgår av en bilaga till ansökan,

(b) brytning av kalk- och mörgelsten i Västra brottet till ett djup om -26 meter inom det verksamhetsområde och den brytgräns som framgår av en bilaga till ansökan,

(c) drift av anläggning för krossning och annan utrustning för verksamheten, allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i ansökan jämte bilagor till ansökan.

2. Cementa yrkar vidare att regeringen meddelar tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till bortledning av i Östra brottet, Västra brottet respektive File hajdar-täkten inrinnande dag- och grundvatten, samt uppförande och bibehållande av erforderliga anläggningar för den angivna vattenverksamheten, allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i ansökan med bilagor.

3. Avslutningsvis yrkar Cementa att

(a) tillståndstiden bestäms till tre år från det att Cementa genom skriftlig underrättelse till tillsynsmyndigheten tar tillståndet i anspråk,

(b) villkor för verksamheten föreskrivs i enlighet med de förslag som Cementa redovisat under rubriken villkorsförslag nedan.

(c) regeringen godkänner ställd säkerhet för efterbehandling.

Om regeringen bedömer att den ansökta verksamheten kräver beslut om undantag enligt 4 kap. 11 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660) eller tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken yrkar Cementa att detta meddelas.

Villkorsförslag

Cementa föreslår att följande villkor ska gälla för verksamheten

Allmänt villkor

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad Cementa angett i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgett eller åtagit sig i ärendet.

Gränsmarkering m.m.

2. Gräns för verksamhetsområde och fixpunkter ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden. Skadad gränsmarkering ska ersättas med ny.

På avsnitt med uppenbara olycksrisker ska stängsel sättas upp och allmänheten uppmärksammas om riskerna med att beträda området.

Buller

3. Buller från verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder än:

50 dB(A) dagtid vardagar (06.00–18.00)

40 dB(A) nattetid (22.00–06.00)

45 dB(A) övrig tid

Den momentana ljudnivån på grund av verksamheten får nattetid utomhus vid bostäder uppgå till högst 55 dB(A).

Kontroll ska ske årligen genom närfältsmätning och beräkning.

Sprängning

4. All sprängning ska föregås av en tydlig förvarningssignal, tydligt hörbar inom minst 500 meter från verksamhetsgränsen.

Vibrationer och luftstöt vågor

5. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s vid bostäder, uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled.

Kontroll av markvibrationer ska vid varje sprängtillfälle ske genom mätning vid minst ett närliggande bostadshus. Mätningen ska följa svensk standard. Villkoret är uppfyllt om ovanstående värde innehålls vid 90 procent av sprängtillfällena under ett kalenderår och aldrig överstiger 6 mm/s.

6. Luftstöt vågor till följd av sprängning får vid bostadshus inte överstiga 200 Pa mätt som frifältsvärde.

Kontroll av luftstöt våg ska ske vid minst ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle. Kontrollen ska utföras som reflektionsmätning och redovisas med motsvarande nivå för frifältsmätning. Villkoret är uppfyllt om ovanstående värde innehålls vid 90 procent av mättillfällena under ett kalenderår och aldrig överstiger 250 Pa mätt som frifältsvärde.

Damning

7. Damning ska vid behov begränsas genom vattenbegjutning av transportvägar.

Kemiska produkter och farligt avfall

8. Kemiska produkter, t.ex. petroleumprodukter, och farligt avfall ska förvaras i tankar innanför invallning eller i tråg som rymmer hela produktmängden.

Tankning av fordon eller cisterner ska där så är möjligt utföras över hårdgjord, tät yta där spill kan saneras. Med tät yta avses hårdgjord yta eller absorberande mattor. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. Larvburna maskiner ska, när de parkeras i täckerna, parkeras med tanken över absorberande matta.

Vatten

9. Grundvattennivån i Östra brottet får sänkas till lägst befintlig pumpnivå.

10. Grundvattennivån i Västra brottet får sänkas till lägst -41 meter. Vattennivån i pall 2 ska hållas mellan -26 och -32 meter.

11. Grundvattennivån i File hajdar-täkten får sänkas till lägst +18 meter.

12. Länshållningsvatten ska genomgå slam- och oljeavskiljning i för ändamålet anpassad sedimentationsdamm.

13. Om det under tillståndstiden uppstår akut vattenbrist i enskild vattentäkt, varmed avses brunn borrhå i berg inom det redovisade influensområdet för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet – med undantag av vatten för bevattningsändamål – ska Cementa efter begäran ordna provisoriskt tillhandahållande av vatten för ovan angivet ändamål intill dess permanent vattenförsörjning kan ordnas. Skyldigheten gäller inte om samband uppenbart saknas mellan Cementas tillståndsgivna vattenverksamhet och vattenbristen.

Efterbehandling

14. När verksamheten har avslutats ska täktområdena städas och alla maskiner, upplag och anordningar för verksamheten tas bort. Täkternas kanter ska släntas av.

Detaljerna i den slutliga efterbehandlingen ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten.

15. För fullgörandet av efterbehandlingen ska verksamhetsutövaren ställa en ekonomisk säkerhet. Säkerheten ska uppgå till ett belopp om 10 miljoner kronor.

Kontrollprogram

16. Ett förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast en månad efter det att tillståndet tas i anspråk eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Närmare om ansökan och om inkomna synpunkter

Myndigheters, organisationers och enskildas övergripande inställning till ansökan

Länsstyrelsen i Gotlands län (länsstyrelsen) avstår från att ta ställning till om tillstånd bör medges för den tillståndssökta verksamheten. Med hänvisning till möjligheterna till alternativa externa stenleveranser anser länsstyrelsen att ett eventuellt tillstånd till fortsatt verksamhet ska begränsas i tid till högst tolv månader.

Naturvårdsverket anser att utredningen i ärendet har sådana brister att den inte kan ligga till grund för bedömning av verksamhetens miljöpåverkan och att ansökan därför ska avvisas.

Sveriges Geologiska undersökning (SGU) tillstyrker att Cementa meddelas tillstånd under förutsättning att tillståndet villkoras så att kravet på åtgärder för att mildra effekterna på grundvattenförekomstens status uppfylls.

Gotlands Botaniska Förening anser att ansökan bör avslås mot bakgrund av verksamhetens påverkan på Gotlands dricksvattenförsörjning, skyddade arter, habitat och områden för Natura 2000 samt anför att det finns andra möjligheter till produktion av cement.

Greenpeace Sverige (Greenpeace) anser att Cementa varken uppfyllt nödvändiga krav på miljökonsekvensbedömningar eller visat att allmänintresset kräver att Cementa måste fortsätta att bryta i Slite. Vidare framför Greenpeace att Cementa inte levt upp till de krav som ställts på verksamheten i det tidigare tillståndet. Greenpeace anser att tillstånd för fortsatt kalkstensbrytning inte bör ges.

Svenska Naturskyddsföreningen anser att ansökan i första hand ska avvisas och i andra hand avslås. I sista hand yrkar föreningen att regeringen inte tillgodoser Cementas ansökan om tre års tillstånd, utan begränsar det till högst ett år.

Urbergsgruppen anser att ansökan är bristfällig och ska avvisas. Urbergsgruppen anser att regeringen ska inhämta förhandsbesked ifrån EU med hänvisning till att en rad överträdelser av EU-rätten har skett.

Karin Gardell m.fl. (Miljöpartiet de gröna på Gotland) anser att brytnings-tiden ska begränsas till max ett år, att en ny och korrekt sakägarförteckning ska upprättas samt att en ny tid för att kunna ställa krav på ersättning för oförutsedd skada ska sättas.

Flera enskilda motsätter sig att regeringen ger Cementa AB tillstånd enligt miljöbalken eller framför invändningar mot den verksamhet som ansökan avser. Flera organisationer och enskilda framför att regeringen är förhindrad att tillämpa regelverket i 17 a kap. miljöbalken på grund av att bestämmelserna har tillkommit efter att regeringsformens beredningskrav har åsidosatts. De anför vidare att lagstiftningen också strider mot Konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor. (Århuskonventionen) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på

miljön av vissa offentliga och privata projekt (MKB-direktivets) krav avseende allmänhetens möjlighet till insyn, tillgång till miljöinformation samt möjlighet att påverka. Urbergsgruppen hänvisar till att rätten till miljöinformation för miljöorganisationer har begränsats genom att organisationens kontaktförsök har avisats av regeringen och kort tid lämnats för att lämna synpunkter i lagstiftningsärendet. Flera organisationer och enskilda anför också att 17 a kap. miljöbalken strider mot regeringsformens generalitetskrav och att lagstiftningen eftersom lagstiftning syftar till att korrigera domstolsavgörande i ett enskilt fall.

Flera organisationer och enskilda invänder att handläggningen av ärendet och de tidsfrister som getts för att lämna synpunkter inte har gett förutsättningar för en rättssäker prövning.

Täktverksamhet

Ansökan avser tillstånd till brytning av kalk- och mörgelsten inom befintliga verksamhetsområden i File hajdar-täkten och Västra brottet till de djup som anges i tillstånd från 2010 (Nacka tingsrätts, miljödomstolen, deldom 2010-10-01 i mål nr M 2334-09), samt krossning av såväl inköpt som egenbruten kalksten. I beskrivningen av den ansökt verksamheten anges att utbruten kalk- och mörgelsten lastas med hjullastare till truckar som transporterar den till krossen i Västra brottet. Den krossade stenen transporteras därefter på ett transportband till ett homogeniseringslager Östra brottet. Från lagret transporteras stenen vidare på bandtransportörer för bearbetning i cementfabriken. Inköpt kalksten kommer att vara förkrossad, men inte krossad till slutlig kornstorlek. Stenen kommer att lagras invid krossen i Västra brottet, och därefter krossas och hanteras på samma sätt som den egenbrutna stenen.

Kammarkollegiet framhåller i sitt remissyttrande att 17 a kap. miljöbalken inte kan anses vara ämnat att möjliggöra prövning av nya anläggningar eller verksamhetsdelar. Transport, lagring, och processande av extern kalk- och mörgelsten omfattas inte av det befintliga tillståndet för verksamheten, och bör därmed prövas i vanlig ordning. Kammarkollegiet påtar vidare att det finns oklarheter när det gäller avgränsningen av verksamhetsområdet för den sökta täktverksamheten och att ansökan bör kompletteras med en karta och koordinater som entydigt visar att den sökta täktverksamheten avser samma område som omfattas av befintligt tillstånd från 2010.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och anför att en prövning enligt 17 a kap. miljöbalken förutsätter att den ansökta volymen kalksten omfattas av ett befintligt tillstånd, men inte ställer några krav på att de anläggningar och anordningar som hänger samman med täktverksamheten ska omfattas av ett befintligt tillstånd. Krossning av extern sten omfattas av yrkande 1c i ansökan. Ansökan omfattar dock inte tillstånd till transport eller lagring av extern sten. Dessa moment har dock ett nära samband med den ansökta verksamheten och beskrivs därför i ansökningshandlingarna. Cementa har vidare inkommit med en precisering av det sökta brytningsområdet.

Kammarkollegiet har yttrat sig över Cementas bemötande och vidhåller att krossning samt lagring av extern kalksten till sin karaktär är en tillkommande verksamhet som inte avser brytning av kvarvarande kalksten enligt ett gällande tillstånd.

Buller

Av ansökan framgår att de huvudsakliga bullerkällorna vid täktverksamheten är trucktransporter, borrhningsarbeten, i- och urlastning av sten samt krossning av sten i krossanläggningen i Västra brottet. Krossanläggningen är inbyggd och därmed ljudisolerad och placerad lågt i brottet. Industribullret från den ansökta verksamheten kommer att likna det som uppstår i dagens verksamhet. Lastbilar som anländer med sten från Nordkalk Oy Ab (Nordkalk) och därefter kör tillbaka utgör dock en ny bullerkälla. Bullerberäkningar visar att sökt verksamhet inte överskrider några riktvärden för buller under dagtid. Utan skyddsåtgärder kommer bullernivåerna överskridas kvälls- och nattetid. Genom att bedriva verksamheten så att vissa arbetsmoment inte utförs kvällstid samt uppföra nya bullervallar, kan riktvärden efterlevas. Det buller som lastbilarna ger upphov till inom verksamhetsområdet omfattas av det föreslagna bullervillkoret, dock inte buller från vägtransporter.

Länsstyrelsen anför att bullervillkor enligt sökandens yrkande skulle möjliggöra avsevärt högre bullernivåer klockan 06–07 än vad som medges i det befintliga tillståndet. Länsstyrelsen yrkar att det tidsintervall som anges för bullernivåer nattetid i stället ges en utsträckning 22–07 samt att det i villkoret anges att bullermätningar ska genomföras efter uppmaning från tillsynsmyndigheten.

Naturvårdsverket anför att bullerpåverkan i huvudsak bör regleras i tillståndet, men att tillsynsmyndigheten vid behov bör kunna besluta om bullerdämpande åtgärder på exempelvis bullerutsatta fastigheter. Naturvårdsverket anger vidare att regeringen bör ta ställning till hur verksamhetens bullerpåverkan förhåller sig till Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och framför följande. Vad gäller täktverksamheten visar bullerutredningen att riktvärden kommer att innehållas vid bostäder. Cementa motsätter sig att det delegeras till tillsynsmyndigheten att besluta om ytterligare bullerdämpande åtgärder vid eventuella överskridanden av de begränsningsvärden som föreskrivs som villkor i tillståndet. Cementa godtar att det i villkoret inkluderas ytterligare bestämmelser om kontroll och justerar sitt villkorsförslag i linje med detta. Cementa vidhåller att tidsintervallet för nattetid ska vara 06–22 då detta är i linje med Naturvårdsverkets vägledning, som uppdaterats sedan det nuvarande tillståndet meddelades år 2010.

Länsstyrelsen har yttrat sig över Cementas bemötande och framför att Cementa inte redovisat några skäl som kan kopplas till Cementas planerade verksamhet eller förutsättningarna kring Cementas verksamhetsområde till att en påtagligt ökad bullerpåverkan för kringboende bör tillåtas. Länsstyrelsen delar Cementas uppfattning att det är olämpligt att delegera till länsstyrelsen som tillsynsmyndighet att besluta om ytterligare skyddsåtgärder och välkomnar Cementas justering av villkorsyrkandet i fråga om ytterligare bestämmelser om kontroll.

Vibrationer och luftstötvågor

Av ansökan framgår att sprängningar ger upphov till vibrationer och luftstötsvågor som kan uppfattas som störande av närboende. Vibrationer som uppstår i samband med sprängningar varierar i intensitet, främst beroende på avståndet från sprängplatsen, mängden sprängämne som detonerar samtidigt samt de lokala geologiska förhållandena. Cementa föreslår ett villkor med de begränsningsvärden för vibrationer som är praxis vid täktverksamhet. Motsvarande begränsningsvärden finns föreskrivna i det befintliga tillståndet. Värdena motsvarar komfortvärden, dvs. vid dessa värden är det fortfarande god marginal till den punkt då en byggnad kan påverkas. I samband med en detonering av laddning breder tryckvågor ut sig i luften, så kallade luftstötsvågor. Trycket beror bl.a. på laddningens storlek

och graden av inneslutning, men även väderförhållanden under sprängningen. Luftstöt vågor är inte reglerade i det befintliga tillståndet. Cementa föreslår ett villkor med ett begränsningsvärde om 200 Pa, mätt som frifältsvärde. Villkorsförslagen innebär att de uppmätta vibrations- och luftstötsvärdena i enstaka fall tillåts överskrida begränsningsvärden utan att en villkorsöverträdelse ska anses föreligga.

Åsa Thorsell framför att huset skall raras till vid vissa sprängningar.

Transporter av kalksten till verksamhetsområdet

Ansökan omfattar krossning av inköpt sten från Nordkalks anläggning i Storugns. Transporter till verksamhetsområdet i Slite redovisas i bilaga till ansökan. Antalet transporter bedöms uppgå till drygt 80 rundturer per vardagsdygn, dvs. ca sex transporter per timme i vardera riktningen mellan klockan 06 och 22. Tre olika transportalternativ har utretts och utvärderats med avseende på bl.a. bullerpåverkan, koldioxidutsläpp och trafikförutsättningar. Det alternativ som bedöms lämpligast innebär att en tidigare väganslutning från den sydöstliga delen av Nordkalks täkt i Klinthagen, väg 689, återöppnas och används för utfart, vartefter trafiken ansluter till väg 148 mot Lärbro. Transporter av kalksten från Nordkalk kommer att föranleda förhöjda bullernivåer för de som bor längs med vägen mellan Storugns och Slite. I det förordade transportalternativet förväntas transporterna medföra att 18 bostadsbyggnader får ekvivalenta bullernivåer som överskrider de riktvärden för god miljö kvalitet som anges i infrastrukturpropositionen (prop. 1996/97:53). Buller från samtliga transporter inom och i direkt anslutning till verksamhetsområdet omfattas av föreslaget bullervillkor. Det villkoret omfattar dock inte buller från vägtransporter av inköpt sten på väg.

Trafikverket förordar att den transportväg som rekommenderas i trafikutredningen ska användas för transporterna mellan Storugns och Slite. Trafikverket anför vidare att Nordkalk bör ge in en ansökan enligt 39 § väglagen (1971:948) om ändrad anslutning mot allmän väg 689 och att nödvändiga skyddsanordningar vid anslutningen ska vara på plats innan transportvägen kan nyttjas och tillståndet tas i anspråk. Trafikverket framför att bullerberäkningen bör kompletteras med en redovisning av bullerpåverkan vid fastigheternas uteplatser längs den planerade transportvägen.

Naturvårdsverket anger att regeringen bör ta ställning till hur verksamhetens bullerpåverkan förhåller sig till infrastrukturpropositionen (prop. 1996/97:53).

Anne Östman framför att hon utsätts för störningar från lastbilstransporter på smala vägar. Cementa bemöter inkomna synpunkter och vad gäller buller från vägtransporter anges den tillkommande trafiken riskera att medföra att ett antal boende längs vägen mellan Storugns och Slite får bullernivåer som överskrider de nivåer som anges i infrastrukturpropositionen. Antalet lastbilstransporter och därmed bullerstörningarna har dock sannolikt överskattats i trafikutredningen. Bullerutredningen ger en övergripande bild av transporternas bullerpåverkan. Det har inte varit möjligt att inom den tid som funnits tillgänglig lokalisera uteplatser vid respektive bostad. Ansökan omfattar inte tillstånd att utföra transporterna.

Trafikverket vidhåller att täkttillståndet ska villkoras med att skyddsåtgärder vidtas vid den nya anslutningen till väg 689.

Siv Key Nilsson framför att planerade transporter innebär en orimligt hög belastning på vägnätet och mycket allvarliga buller- och logistikstörningar för de boende i Lärbro samhälle med omnejd, samt Slite. Trafiken från Visby mot Fårö passerar Lärbro, vilket bäddar för konflikter och trafikproblem. Även lantbruk och djurbesättningar kommer att utsättas för betydande och skadliga bullerstörningar.

Skyddade arter

Inom det planerade verksamhetsområdet har det enligt ansökan gjorts enstaka fynd av blåsippa (9 § artskyddsförordningen [2007:845]). Vidare har svartfläckig blåvinge och apollofjäril samt ett antal fågelarter som omfattas av skydd enligt artskyddsförordningen observerats i området (samtliga skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen). Utöver de områden som berörs av brytningen kommer enligt ansökan inga markytor tas i anspråk genom avbaning eller andra åtgärder som påverkar vegetationen utanför befintliga körvägar. Cementa gör bedömningen att den ansökta verksamheten inte står i strid med förbuden i artskyddsförordningen.

Naturvårdsverket framför att regeringen bör pröva frågan om artskyddsdispens enligt gällande regleringar.

Naturskyddsföreningen framför att ett tillstånd till fortsatt kalkstensbrytning innebär påverkan på flera skyddade arter av fjärilar.

Gotlands botaniska förening framför att påverkan på fuktberoende marker med väddnätfjäril sydväst om brottet riskerar att uppkomma om det äldre täktillståndet fullt ut bryts ut. Om dessa marker i stället sparas, såsom vid ett avslag på ansökan, kan ängsvädd avancera ut på de fuktigare delar som kvarstår av den ännu inte bortbrutna berggrunden och möjliggöra en expansion av väddnätfjärilen i området.

Vattenverksamhet

Ansökan omfattar bortledning av inläckande grund- och ytvatten i File hajdar-täkten till nivån +18 meter samt bortledning av länshållningsvatten via ett öppet dike till Anerån. Även vattenbortledningen i Östra brottet avser dagens dräneringsnivå (-30,2 meter). I Västra brottet yrkar Cementa på tillstånd att leda bort inläckande vatten till som lägst -41 meter. Cementa åtar sig att efter begäran ordna provisoriskt tillhandahållande av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet i händelse av akut vattenbrist i enskilda bergborrade brunnar inom det redovisade influensområdet för grundvattenbortledningen.

Grundvattenmodell och nollalternativ

Som underlag i tillståndsprövningen har Cementa genomfört utredningar om grundvattenförhållandena vid Västra brottet och File hajdar-täkten. Utredningarna inkluderar hydrogeologiska fältundersökningar och modellering av förändringar i grundvattennivån. Det nollalternativ som redovisas i ansökan innebär att kalkstensbrytningen vid Cementas två kalkstenstäkter i Slite upphör den 31 oktober 2021 och efterbehandling genomförs. Det innebär att länshållningen av täkterna kommer att upphöra och att täkterna börjar vattenfyllas.

Enligt Naturvårdsverket är Cementas använda grundvattenmodell inte konstruerad eller kalibrerad för att med tillräcklig säkerhet kunna bedöma konsekvenserna för exempelvis de kringliggande grundvattenberoende ekosystemen och Natura 2000-områden. Naturvårdsverket noterar att Cementa redovisar flera framtida scenarion för framtida vattenfyllnad och att det är oklart vilket scenario som Cementa lägger till grund för sin redovisning av framtida påverkansområden vad gäller förändringar i grundvattennivå. Redovisningen av de olika scenarierna belyser de osäkerheter

som finns gällande de hydrogeologiska förhållandena i området och kopplar också till den kumulativa påverkan som täktverksamheten har utifrån nuvarande och ansökt verksamhet.

Länsstyrelsen anger att Cementa i sin ansökan likställer nollalternativ med nuvärdesbeskrivning. Följden blir att den värderade miljöpåverkan begränsas till att omfatta tillkommande miljöeffekter av fortsatt verksamhet. Den kumulativa påverkan till följd av tidigare och nuvarande grundvatten-avsänkning, och dess inverkan på omgivande skyddsvärden, framgår därmed inte av Cementas redovisning av miljöeffekterna av den fortsatta verksamheten.

Enskilda framför att ansökan har brister, bl.a. vad avser beskrivningen av påverkan på grundvatten.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och framför att ansökningshandlingarna beskriver ett antal scenarier som baseras på antingen den ansökta verksamheten eller nollalternativet. Dessa scenarier är konceptuella beskrivningar av de effekter som respektive alternativ (ansökt alternativ och nollalternativ) leder till över tid, med avseende på t.ex. vattenfyllnad. Scenarierna beskriver en utveckling baserat på om ansökt tillstånd meddelas eller inte och ska inte förväxlas med nollalternativet som sådant. Nollalternativet är inte, som länsstyrelsen angett, detsamma som en nulägesbeskrivning, utan en beskrivning av hur förhållandena utvecklas om den ansökta verksamheten inte kommer till stånd. Om länsstyrelsen menar att underlaget för tillståndsansökan skulle vara begränsat till den tillkommande påverkan som den begränsade ansökta brytningen skulle ge upphov till, utan att ta hänsyn till exempelvis bortledning av grundvatten från redan utbrutna ytor, så är detta felaktigt enligt Cementa.

Vattenbortledning i Östra brottet

Kammarkollegiet har yttrat sig över den remitterade ansökan och anför att den grundvattenbortledning som i dag sker i Östra brottet inte omfattas av det befintliga tillståndet för täktverksamheten och att det är oklart om denna vattenverksamhet med tillhörande anläggningar omfattas av något tillstånd eller är anmälda i behörig ordning. Yrkandet om länshållning av Östra brottet saknar vidare precisering av lägsta nivå för länshållningen, och bör förtydligas.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och anför att Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen genom sitt beslut om tillstånd för verksamheten år 2010 lagligförklarade alla anordningar för bortledning av vatten som beskrivits i ansökan, däribland pumparna i Östra brottet. Cementa anser därför att bortledning av vatten från Östra brottet omfattas av befintligt tillstånd, även om Östra brottet inte uttryckligen anges i tillståndsmeningen. Cementa preciserar sitt yrkande om dräneringsnivå i Östra brottet till -30,2 meter.

Kammarkollegiet har yttrat sig över Cementas bemötande och noterar Cementas uppfattning att bortledning av vatten från Östra brottet och anläggningarna för detta omfattas av det gällande tillståndet. Kammarkollegiet anser att det preciserade villkoret om dräneringsnivå i Östra brottet är i linje med vad som efterfrågats av myndigheten.

Natura 2000

I ansökan anges sammanfattningsvis följande. Det finns ett antal Natura-2000 områden i File hajdar-täktens närområde: Hejnum Kallgate, Kallgatburg, Bojsvätar, Filehajdar, Tiselhagen, Grodvät och Hejnum hållar. Uppföljning av våtmarksarealen inom Hejnum Kallgate, det närmast belägna Natura 2000-området, gav i stort sett samma resultat år 2018 som år 2010. Detta indikerar att den befintliga verksamheten inte haft någon hydrologisk påverkan på vegetationen. Grundvattennivåerna i berg är naturligt låga under växtsäsongen och vegetationen är därmed i hög grad beroende av grundvatten i de jordlager som överlagrar berget. Grundvattenbortledningens påverkan på grundvattennivåerna i jordlagren är försumbar, och verksamheten riskerar därför inte att påverka växternas vattenförsörjning under vegetationsperioden. Samtliga Natura 2000-områden ligger inom ett annat avrinningsområde än File hajdar-täkten, varför påverkan på ytvatten på dessa områden inte bedöms uppstå. Cementa bedömer därför sammantaget att verksamheten inte kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, men har förbehållsvis yrkat om att sådant tillstånd ska meddelas om regeringen gör en annan bedömning i fråga om behovet av ett sådant tillstånd.

Länsstyrelsen anger i sitt remissyttrande att utvidgningar genomförts av Natura 2000-områdena Hejnum Kallgate och Bojsvätar sedan nuvarande tillstånd för grundvattenbortledning meddelades 2010. Dessa Natura 2000-områden utgörs av våtmarker bestående av grundvattenberoende terrestra ekosystem med känslig hydrologi som riskerar att påtagligt skadas av sänkta grundvattennivåer.

Naturvårdsverket anför att grundvattenmodellen inte är konstruerad eller kalibrerad för att bedöma påverkan på Natura 2000-områdena. Det krävs geofysiska undersökningar och en reviderad och verifierad grundvattenmodell för att en säker bedömning av påverkan på de grundvattenberoende naturtyperna ska kunna göras. De flygbildstolkningar som genomförts är av tveksam relevans då metoden inte är tillräckligt känslig för att med säkerhet fånga upp förändringar i viktiga faktorer som hydrologi, växtsammansättning samt areell fördelning mellan olika våtmarksnaturtyper. Sänkta grundvattennivåer i berget riskerar att påverka nybildningen av bleke i våtmarkerna, eftersom denna process är beroende av uppträngande grundvatten som är övermättat på kalcium till följd av sitt ursprung i djupare berglager.

Länsstyrelsen och Naturvårdsverket bedömer båda att underlaget är bristfälligt och att påverkan på de aktuella Natura 2000-områdena inte kan bedömas. Länsstyrelsen och Naturvårdsverket framhåller att det behöver utredas om tillstånd för den ansökta fortsatta verksamheten kan medges enligt 7 kap. 28 b miljöbalken, eller om avsteg från Natura 2000-bestämmelserna enligt 7 kap. 29 § miljöbalken behöver meddelas för att det ska finnas förutsättningar att tillåta fortsatt täktverksamhet.

SGU delar inte helt Cementas beskrivning av grundvattenförhållandena i och omkring Hejnum Kallgate och Bojsvåtar, men anser att den ansökta verksamheten innebär en så måttlig utökning av grundvattenbortledningen att den tillkommande förändringen av grundvattennivåer eller grundvattenutströmning som kan uppstå vid de grundvattenberoende ekosystemen sannolikt är liten.

Naturskyddsföreningen anser att ett tillstånd till fortsatt kalkstensbrytning innebär betydande risker för negativ påverkan på de omkringliggande Natura 2000-områdena. Åtgärder som kan ha inverkan på Natura 2000-områden ska vara föremål för en bedömning enligt rådets direktiv 92/44/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) artikel 6.3 och underlaget måste möjliggöra en sådan bedömning även om undantag görs från kraven i MKB-direktivet.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och sammanfattningsvis anför följande. Grundvattenmodellen kan inte ensam användas för att bedöma påverkan på grundvattenberoende ekosystem och har inte heller utgjort grunden för sådana bedömningar. Bedömningarna baseras på stort antal

hydrologiska, geokemiska och biologiska studier som oberoende och var för sig stödjer den beskrivning av grundvattenförhållanden som redovisas i ansökan med bilagor. Cementa följer de faktiska förhållandena i området genom loggning av grundvattennivåer i grundvattenrör i berg och jord nära Hejnum Kallgate. Grundvatten magasineras i jordlagren under nederbördsrika perioder och strömmar därefter ut under de nederbördsfattiga somrarna. Grundvattennivåerna i berg, som är de som påverkas av verksamhetens grundvattenbortledning, varierar kraftigt över året men ligger under sommarperioden nästan alltid långt under markytan, vilket innebär att det grundvatten som t.ex. strömmar ut i Hejnum Kallgates källmiljöer sommartid inte kan komma från berget. Grundvattenutströmning kan endast ske under extremt sena vårar samt vid extrem nederbörd och saknar då relevans för växtligheten eftersom det under dessa förhållande råder ett överskott av vatten. Även de kemiska mätningar som genomförts på yt- och grundvatten i området ger stöd för denna bild, liksom det faktum att källmiljöer med kalktuffbildning endast förekommer i anslutning till områden med mäktiga jordlager där grundvatten kan lagras. Detta indikerar att blekebildning kan ske i vatten som härstammar från andra källor än berggrunden, t.ex. från ytligare grundvatten i jord men också från rent ytvatten om det råder biologisk aktivitet i form av fotosyntes i vattnet. Genomförd fjärranalys kan inte detektera förändringar i enskilda arters förekomst men är väl lämpad att detektera förändringar i vegetationssamhällena. Om hydrologiska förändringar hade varit ett stort och grundläggande problem i Natura 2000-områdena hade det synts i fjärranalysen, eftersom våtmarksvegetation svarar mycket snabbt när det sker stora förändringar. Underlaget som tagits fram uppfyller de krav som följer av artikel 6.3 art- och habitatdirektivet. Sammantaget finns det ur ett vetenskapligt perspektiv inte några rimliga tvivel om att den ansökta verksamheten inte kommer ha någon skadlig inverkan på något Natura 2000-område.

Naturvårdverket har yttrat sig över Cementas bemötande och framför att Naturvårdsverkets och Cementas syn på jordlagrens och berggrundens funktion och betydelse för Natura 2000-områdena fortsatt skiljer sig i flera viktiga avseenden. Det finns inget i Cementas underlag som visar att grundvatten i berg och jord är separerade system under hela vegetationsperioden. Naturvårdsverket vidhåller att ansökan ska avvisas.

Gotlands botaniska förening framför att underlaget rörande vattenflöden och geohydrologiska förhållanden i området är bristfälligt och att det därmed

saknas underlag för bedömning av verksamhetens påverkan på Natura 2000-områden med våtmarker söder om File hajdar.

Påverkan på grundvattenförekomsten Mellersta Gotland-Roma

Av ansökan framgår sammanfattningsvis följande. Grundvattenförekomsten Roma har klassificerats till otillfredsställande kvantitativ status, med hänvisning till kvalitetsfaktorerna ”vattenbalans” respektive ”inträngning av saltvatten”. Den beslutade miljökvalitetsnormen för Roma är God kvantitativ status år 2021. Nya miljökvalitetsnormer för förvaltningscykeln 2021–2027 förväntas träda i kraft i slutet av år 2021. Den ansökta verksamheten kommer inte att påverka grundvattenförhållandena på så sätt att det leder till negativa effekter för ytvattenförekomster eller grundvattenberoende terrestra ekosystem. Vad gäller kloridhalten ska bedömningen av den ansökta verksamhetens påverkan på grundvattenförekomsten baseras på representativa övervakningspunkter. Kloridhalten i provtagningspunkten i Västra brottet är hög men denna provtagningspunkt kan inte anses vara en representativ eller relevant för bedömningen av kloridhalt i grundvattenförekomsten och för bedömningen av verksamhetens påverkan på miljökvalitetsnormen. Kloridhalterna i de kommunala produktionsbrunnarna ligger i dag långt under riktvärdet för god kemisk status och kommer förbli låga även vid fortsatt grundvattenbortledning från täkterna. Cementa gör sammanfattningsvis bedömningen att den ansökta verksamheten inte kommer att försämrade grundvattenförekomstens kemiska status eller äventyra uppnåendet av god kemisk status till år 2021.

Vattenmyndigheten för Södra Östersjöns vattendistrikt (vattenmyndigheten) anför att grundvattenförekomsten Mellersta-Gotland Roma har otillfredsställande kvantitativ grundvattenstatus i den andra (2010–2016) och den tredje (2016–2021) vattenförvaltningscykeln. Grundvattenförekomsten hade god kemisk grundvattenstatus i den andra vattenförvaltningscykeln men otillfredsställande kemisk grundvattenstatus i den tredje vattenförvaltningscykeln med avseende på klorid. Det behövs åtgärder för att nå miljökvalitetsnormen till 2021. Vid bedömning av äventyr av miljökvalitetsnormen för Mellersta Gotland-Roma ska beslutad norm från 2016 tillämpas, dvs. god kvantitativ och kemisk status 2021.

Vattenmyndigheten anser att bestämmelserna i 5 kap. 4 § miljöbalken utgör hinder mot att tillåta den sökta verksamheten. Ansökt grundvattenbortledning ger en försämring av den kvantitativa statusen (kvalitets-

faktorerna vattenbalans och saltvatteninträngning), äventyrar miljö kvalitetsnormen för den kvantitativa statusen och utgör en risk för äventyr av miljö kvalitetsnormen för den kemiska statusen (klorid), främst i den lägre terrängen öster om File hajdar. Vattenmyndigheten anser att verksamheten behöver uppfylla 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen för att verksamheten ska vara tillåtlig. Myndigheten anser att den sökta verksamheten inte kan omfattas av undantag avseende kemisk status för grundvatten. Om regeringen bedömer att äventyrandet av miljö kvalitetsnorm för kemisk grundvattenstatus kan omfattas av undantag behöver detta motiveras tydligt. Avseende kraven i 4 kap. 12 § vattenförvaltningsförordningen anser vattenmyndigheten bl.a. att alla allmänintressen inte per automatik kan anses utgöra ”allmänintressen av större vikt”. Vattenmyndigheten gör vidare bedömningen att riksintressen för värdefulla ämnen och mineral som pekats ut av SGU generellt bör kunna uppfylla kravet 4 kap. 12 § 2 vattenförvaltningsförordningen, men noterar dock att syftet med verksamheten delvis verkar vara möjligt att uppnå genom avtalet med Nordkalk. I fråga om skyddsåtgärder enligt 4 kap. 12 § 3 vattenförvaltningsförordningen konstaterar vattenmyndigheten att handlingarna i ärendet inte innehåller någon beskrivning av alla genomförbara åtgärder som sökanden i åtagande eller villkor avser att vidta. Vattenmyndigheten anser att Cementa bör komma in med en detaljerad lista över åtgärdsalternativ, tekniska lösningar, alternativa lösningar m.m. Vattenmyndighetens bedömning är att ansökt verksamhet inte uppfyller samtliga krav i 4 kap. 12 § vattenförvaltningsförordningen.

SGU anför att den ansökta verksamheten inte är tillåtlig enligt 5 kap. 4 § miljöbalken eftersom den innebär en försämring av kvalitetsfaktorn vattenbalans för den kvantitativa statusen samt ett äventyrande av uppnåendet av miljö kvalitetsnormerna god kvantitativ status och god kemisk status på grund av fortsatt saltvatteninträngning. SGU tillstyrker att undantagsbestämmelserna i 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen ska tillämpas under förutsättning att tillståndet villkoras så att kravet på åtgärder för att mildra effekterna på grundvattenförekomstens status (4 kap. 12 § 3 vattenförvaltningsförordningen) uppfylls. Avseende kvalitetsfaktorn vattenbalans bedömer SGU att Roma förefaller ha otillfredsställande kvantitativ status i det aktuella området där Cementas verksamhet pågår och ansökan innehåller ingen vattenbalansberäkning som visar på motsatsen. SGU bedömer det som sannolikt att det kommer ske en liten ökning av grundvattenbortledningen från File hajdar-täkten och Västra brottet, vilket

medför en försämring jämfört med dagens situation. För det fall det inte sker en ökning av grundvattenbortledningen innebär ett bibehållande av otillfredsställande status ett äventyrande av möjligheten att uppnå god status (jfr artikel 4.1. b ii Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område [vattendirektivet]). Avseende kvalitetsfaktorerna saltvatteninträngning och klorid för kvantitativ respektive kemisk status bedömer SGU, utifrån resultaten av Cementas grundvattenmodellering, att den ansökta verksamheten sannolikt inte medför någon ökning av kloridhalter i de kommunala dricksvattenbrunnarna under normalår, jämfört med dagens situation. I fråga om Cementas påverkan vid Västra brottet anser SGU att hänsyn ska tas till denna påverkan på både den kemiska och kvantitativa statusen, trots att det i dagsläget inte finns en övervakningsstation. SGU menar dock att det borde funnits en övervakningsstation som mäter kloridhalter i nära anslutning till Cementas verksamhet i Västra brottet för att tillgodose vattendirektivets krav om bl.a. operativ övervakning av grundvattenförekomster som bedöms vara i risk. Mätningar i nära anslutning till Västra brottet för att följa förändringen av de utpekade riskfaktorerna är därtill motiverade utifrån att grundvattenförekomsten Roma bedöms riskera att fortsätta ha otillfredsställande kemisk status med avseende på klorid och otillfredsställande kvantitativ status med avseende på saltvatteninträngning även under kommande förvaltningscykel. En övervakningsstation i nära anslutning till verksamheten borde ha upprättats även på grund av att det kustnära området kring Västra brottet som ligger lågt i terrängen är känsligt för saltvatteninträngning. Åtminstone borde uppföljning ha gjorts utifrån verksamhetsutövarens egenkontroll eftersom vattenmyndigheterna normalt använder uppgifter från verksamhetsutövarna som underlag för statusklassificering av grundvattenförekomster.

SGU framför att det av ansökan framgår att det i dag finns en tydlig kloridpåverkan i och omkring Västra brottet som orsakas av Cementas verksamhet. SGU bedömer att länshållning till den nivå som ansökan innebär även i fortsättningen kommer leda till fortsatt saltvatteninträngning i området kring Västra brottet. SGU:s bedömning är därför att den ansökta verksamheten äventyrar möjligheten att uppnå god kvantitativ status med avseende på kvalitetsfaktorn saltvatteninträngning och kemisk status med avseende på klorid.

Avseende möjligheten att tillämpa undantagsbestämmelsen i 4 kap. 11 § vattenförvaltningsförordningen för att tillåta verksamheten anför SGU att begreppet ”grundvattenförekomsts nivå” bör ges en extensiv tolkning i enlighet med EU-gemensam vägledning. SGU anser vidare att det inte kan uteslutas att undantag kan meddelas för överskridande av den kemiska statusen som är en direkt följd av en kvantitativ förändring i förekomsten. Avseende kraven i 4 kap. 12 § vattenförvaltningsförordningen som behöver vara uppfyllda för att kunna tillåta verksamheten med stöd av undantaget anser SGU bl.a. att det är uppenbart att den cement som produceras i Slite fortfarande har mycket stor betydelse för samhällets behov, avseende såväl för bostäder och andra byggnader som till infrastruktur och för klimat-omställning samt konstaterar att samhällets behov av kalkstensproduktion för cement från Slite snarast har ökat sedan området pekades ut som riksintresse och detaljavgrensades. Med hänvisning till SGU:s rapport om konsekvenserna av utebliven cementproduktion i Slite menar myndigheten att det på kort sikt inte finns inhemsk kalksten som fullt ut kan ersätta ett produktionsbortfall från Cementas täkter i Slite. I fråga om mildrande åtgärder enligt 4 kap. 12 § 3 vattenförvaltningsförordningen konstaterar SGU att Cementa som enda skyddsåtgärd har föreslagit en fortsatt vattenfyllnad av pall 2 i Västra brottet för att mildra saltvatteninträngningen. Myndigheten menar skyddsåtgärderna även ska vara inriktade på att mildra effekterna på de båda relevanta kvalitetsfaktorerna för kvantitativ status samt för den kemiska statusen avseende klorid.

Länsstyrelsen anser att Cementas nuvarande verksamhet bedrivs i strid med 5 kap. 4 § miljöbalken. Länsstyrelsen framför att ansökan innehåller motstridiga uppgifter i fråga om verksamhetens påverkan på grundvattenförekomstens vattenbalans och efterfrågar en fullständig vattenbalansberäkning. Med anledning av de redovisade uppmätta höga kloridhalterna bedömer länsstyrelsen att den nuvarande verksamheten har bidragit till saltvatteninträngning vid Västra brottet och att ytterligare uttag riskerar att ge en negativ påverkan från det underliggande salta grundvattnet. Länsstyrelsen anser att bestämmelserna i 5 kap. 4 § miljöbalken utgör hinder för att Cementa meddelas tillstånd och att tillstånd till fortsatt verksamhet förutsätter att ett undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen kan meddelas. Länsstyrelsen konstaterar att det i ansökan saknas en utredning av möjliga skyddsåtgärder för att mildra konstaterade negativa effekter av Cementas nuvarande verksamhet på vattenförekomstens

status. Länsstyrelsen bedömer att ett eventuellt tillstånd till fortsatt verksamhet så långt möjligt bör begränsas i tid.

Havs- och vattenmyndigheten anser att Cementa inte resonerar kring några andra skyddsåtgärder för att mildra de negativa konsekvenserna av försämring av grundvattnets status än att fortsätta hålla Västra brottet vattenfyllt. Myndigheten ställer sig frågande till om detta är den enda möjliga genomförbara åtgärden och anser att Cementa inte visar att alla genomförbara åtgärder för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status kommer att vidtas.

Naturvårdsverket anger att en fortsatt länshållning kommer att äventyra möjligheten att uppnå god kvantitativ status i grundvattenförekomsten Roma varför verket menar att den ansökta verksamheten inte är tillåtlig enligt 5 kap. miljöbalken. Om verksamheten ska tillåtas ska undantag med stöd av 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen prövas.

Naturskyddsföreningen anser att det finns beaktansvärda risker för vattenförsörjningen på Gotland även med ett begränsat tillstånd och att en fortsatt täktverksamhet inte är förenligt med försämringsförbudet i EU:s ramvattendirektiv, eftersom verksamheten kan bidra till ytterligare saltvatteninträngning i ett vattenområde som redan uppvisar otillfredsställande vattenkvalitet. Föreningen anser att ett tillstånd skulle vara oförenligt med ramvattendirektivet även om undantagsreglerna beaktas. En förutsättning för att tillämpa undantag är att syftet inte kan uppnås på något annat sätt som skulle vara ett betydligt bättre alternativ för miljön på grund av orimliga kostnader. Kostnaden för att förse Sliteanläggningen med kalksten från Nordkalk kan inte anses orimlig jämfört med risken att förstöra vattentäkten och riskera de känsliga naturmiljöerna i de närbelägna Natura 2000-områdena.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och bl.a. inkommit med en komplettering avseende skyddsåtgärder för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status. Cementa vidhåller att den ansökta verksamheten inte kommer att resultera i försämring av grundvattenförekomstens vattenbalans eller äventyra möjligheten att uppnå god kvantitativ status. I fråga om kloridhalterna i och omkring Västra brottet vidhåller Cementa att den ansökta verksamheten inte kommer att resultera i en försämrad kvantitativ eller kemisk status med avseende på kvalitets-

faktorn saltvatteninträngning. Inte heller kommer möjligheten att uppnå god kvantitativ och kemisk status med avseende på saltvatteninträngning äventyras. På grund av de naturligt förhöjda kloridhalterna i och omkring Västra brottet samt svårigheten att uppskatta brottets påverkan på halterna historiskt, anser Cementa att mätdata från Västra brottet eller dess omedelbara närhet inte ska tillmätas betydelse. Inte heller utgör Västra brottet en relevant övervakningspunkt, menar Cementa.

Vad gäller möjligheten till undantag från 5 kap. 4 § miljöbalken med stöd av 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen, delar Cementa SGU:s bedömning om en extensiv tolkning av begreppet ”grundvattenförekomstsnivå” och att det inte kan uteslutas att begreppet innefattar möjligheten att meddela undantag för påverkan på kemisk status. Vidare anför Cementa att den ansökta verksamheten utgör ett allmänintresse av större vikt enligt 12 § 1 vattenförvaltningsförordningen, vilket Cementa påpekar att även SGU anför. Cementa vidhåller att det av tekniska skäl eller på grund av orimliga kostnader inte är möjligt att uppfylla syftet med verksamheten på något annat sätt som är väsentligt bättre för miljön enligt 12 § 2 vattenförvaltningsförordningen.

Cementa kompletterar ansökan med en utredning om möjliga skyddsåtgärder som kan förstärka grundvattenförekomstens vattenbalans och minska inträngningen av saltvatten. Av de fem åtgärder som redovisas menar Cementa att två är praktiskt genomförbara under den ansökta tillståndstiden. Åtgärden infiltration av länshållningsvattnet från File hajdar-täkten i infiltrationsbrunnar belägna i närheten av Västra brottet resulterar enligt Cementa i höjda grundvattennivåer kring täkten och ett minskat grundvattenflöde mot täkten, men nyttan av infiltration är mycket begränsad. Åtgärden ridåinjektering utförs genom att en rad borrhål i vattenförande strukturer längs Västra brottets bergvägg fylls med injekteringsmaterial, t.ex. cement. Detta förväntas förhindra inströmning av sötvatten i täkten och höja grundvattennivåerna samt pressa tillbaka det salta grundvattnet. Cementa bedömer att rätt utförd ridåinjektering är en genomförbar åtgärd som kan ge positiva effekter på vattenbalans och saltvatteninträngning. Cementa föreslår ett villkor om ridåinjektering där tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid behov meddela närmare föreskrifter om genomförandet av sådan injektering. Vidare åtar sig Cementa att fortsätta med vattenfyllnaden av pall 2 i Västra brottet som enligt Cementas bedömning mildrar

konsekvenserna av saltvatteninträngning, även om själva uppfyllnaden i allt väsentligt redan är utförd.

De berörda myndigheterna har yttrat sig över Cementas komplettering. Vattenmyndigheten vidhåller att den ansökta verksamheten inte uppfyller alla krav i 4 kap. 12 § vattenförvaltningsförordningen och att försämring av en grundvattenförekomsts kemiska status inte kan omfattas av undantag. Vattenmyndigheten konstaterar att skyddsåtgärdernas nyttor och svagheter är så översiktligt beskrivna att det inte går att bedöma om ridåinjektering är den mest relevanta och ändamålsenliga åtgärden. Ett eventuellt tillståndsvillkor behöver formuleras och preciseras så att kravet enligt 12 § 3 vattenförvaltningsförordningen kan anses vara uppfyllt. Även SGU anför att det inte går att bedöma åtgärdernas effekt. Ridåinjektering är dock enligt SGU:s bedömning genomförbart och kan förväntas ha en mildrande effekt under den ansökta tillståndstiden såvida tillräcklig tätning uppnås och brytningen inte skadar ridån. Åtgärden behöver följas upp för att mäta dess effekt. SGU upprepar att myndigheten tillstyrker att Cementa meddelas tillstånd med stöd av undantaget under förutsättning att tillståndet villkoras så att kravet i 12 § 3 uppfylls. Länsstyrelsen anför att Cementas komplettering saknar uppgifter om utformning, genomförande och den förväntade effekten av ridåinjektering. Havs- och vattenmyndigheten anser att det kan ifrågasättas om förutsättningarna för att tillämpa undantaget är uppfyllda utifrån Cementas redogörelse.

Per Holmström framför invändningar mot infiltration av länshållningsvatten i borrhål och mot att ridåinjektering sker på grundvattennivå.

Påverkan på ytvattenförekomster

Av ansökan framgår att Anerån utgör recipient för det yt- och grundvatten som avleds från File hajdar-täkten. Aneråns ekologiska status är i dag måttlig och den kemiska statusen är ej god. Miljökvalitetsnormen är god ekologisk status 2027 och god kemisk ytvattenstatus. Cementas mätningar visar att mätpunkter i Anerån inte uppfyller god status med avseende på parametrarna arsenik, koppar, nitrat och uran. Parametrarna arsenik, koppar och nitrat överskrider de årsmedelvärden för god status som anges i HVMFS 2019:35, såväl uppströms som nedströms utsläppspunkten från verksamheten. För uran överskrider årsmedelvärdet endast nedströms utsläppspunkten. Halterna av nitrat och uran i länshållningsvattnet är högre än de naturliga bakgrundshalterna. Den ansökta verksamheten bedöms,

jämfört med nollalternativet, försämra en fysikalisk-kemisk kvalitetsfaktor (särskilda förorenade ämnen) i en del av ån under den tid verksamheten bedrivs. Det blir dock ingen försämring jämfört med dagens situation och fastställda miljökvalitetsnormer bedöms inte påverkas av den ansökta verksamheten. Cementa anger att om regeringen bedömer att en fortsatt avledning av länshållningsvatten till Anerån står i strid med 5 kap. 4 § miljöbalken, kan länshållet vatten ledas till täktsjön i Västra brottet och sedan vidare till havet. Övriga ytvattenförekomster bedöms inte påverkas av verksamheten.

Havs- och vattenmyndigheten anger att utredningen i ärendet inte klargör hur Cementa beräknat utsläppens påverkan på Aneråns status avseende nitrat och uran. Det Cementa anger om att tillståndstiden är så kort, och att verksamhetens miljöpåverkan därför godtagbar saknar stöd i vattenförvaltningsförordningen, vattendirektivet och praxis. En bortledning av länshållet vatten från File hajdar-täkten till Västra brottet omfattas inte av några yrkanden, och det saknas underlag för att bedöma hur ett sådant förfarande skulle påverka vattenmiljön och flödena i Anerån. Det kan inte heller uteslutas att nitrat och uran kan spridas till vattenförekomster i anslutning till Västra brottet. Havs- och vattenmyndigheten saknar utredning om alternativa skyddsåtgärder. Havs- och vattenmyndigheten bedömer att grundvattenbortledningen inte påverkar Tingsstäde träsk på ett mätbart sätt.

Naturvårdsverket gör bedömningen att verksamheten sannolikt äventyrar möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormen för kemisk ytvattenstatus i Anerån. Vattenmyndigheten och länsstyrelsen bedömer att omledning av länshållningsvatten från File hajdar-täkten till Västra brottet är en vattenverksamhet som kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken, inte en skyddsåtgärd, och efterfrågar en utredning av möjliga åtgärder för att minska påverkan på recipienten Anerån.

Peter och Cathrine Andersson framför synpunkter på att den nuvarande vattenhanteringen i File hajdar-täkten är bristfällig och att det sker utsläpp av suspenderat material till Anerån via länsvatten.

Cementa kompletterar ansökan i fråga om hur en eventuell överledning av länsvatten från File hajdar-täkten till Västra brottet skulle påverka vattnets status i ytvattenförekomsten Anerån samt möjligheten att genom ytterligare rening minska tillförseln av uran och nitrat vid fortsatt avledning till Anerån.

Cementa anger att någon form av reningsåtgärd, exempelvis anläggande av en våtmark eller mekanisk reningsanläggning, skulle kunna vara möjlig, men bedömer att detta inte är möjligt under den tid som ansökan avser. Den stora variationen i avledda vattenvolymer under året försämrar vidare effektiviteten i dessa två skyddsåtgärder. I syfte att minska urlakningen åtar sig Cementa att genomföra åtgärder för att minimera kontakt mellan det finpartikulära kalkstensmaterialet och vattenflödena i tälten.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och anför att det i ansökan anges att länshållningsvattnet från File hajdar-tälten i första hand bör avledas till Anerån, men att det i andra hand är möjligt att i stället leda vattnet till Västra brottet. I det fall länshållningsvattnet även fortsättningsvis ska ledas till Anerån krävs det inga ändringar av befintliga pumpanläggningar. Om länshållningsvattnet i stället ska ledas till Västra brottet behöver Cementa anlägga en ny ledning mellan de två tälterna. Cementa justerar sina yrkanden på så sätt att uppförande och bibehållande av erforderliga anläggningar för den angivna vattenverksamheten omfattas av ansökan. När det gäller fråga om påverkan på ytvattenförekomster anger Cementa att den ansökta verksamheten för en del av Anerån kommer bidra till att två parametrar (nitratkväve och uran) under en fysikalisk-kemisk kvalitetsfaktor (särskilda förorenande ämnen) inte uppnår riktvärdet för god status. Två parametrar (arsenik och koppar) förbättras av verksamhetens bidrag till Anerån, men når fortfarande inte god status. Med hänsyn till att tillfört länshållningsvatten sänker halterna arsenik och koppar genom utspädning, att endast en del av Anerån påverkas av bidraget från länshållningsvattnet, att det inte är fråga om en försämring jämfört med åns nuvarande halter, att tillståndstiden är kort och att utsläppen av länshållningsvatten inte påverkar vattenförekomstens möjligheter att uppnå miljökvalitetsnormen (år 2027), vidhåller Cementa att länshållningsvattnet lämpligen släpps till Anerån även under den ansökta tillståndstiden. Cementa framhåller att bedömningen av om påverkan är otillåten ska göras mot vattenförekomsten som helhet.

Länsstyrelsen har yttrat sig över Cementas komplettering och bemötande av inkomna remissynpunkter. Länsstyrelsen anser att den föreslagna överledningen av förorenat länshållningsvatten från File hajdar-tälten till Västra brottet inte kan ses som en skyddsåtgärd eftersom det inte är frågan om rening av uran och nitrat utan bara en förflyttning till ett annat avrinningsområde. För det fall att tillstånd medges bör Cementa i stället vidta reella

skyddsåtgärder för att minska halterna av uran och nitrat i länshållningsvattnet innan det avleds till Anerån.

Havs- och vattenmyndigheten framför att det inte är någon förmildrande omständighet att eventuell påverkan på Anerån enligt Cementa endast sker under tre år. Tre år utan åtgärder måste anses som en ansevärd tid, inte minst då förvaltningscykeln sträcker sig över sex år och effekterna på biologin inte avtar direkt efter att ett utsläpp upphör. Det är vidare en tolkningsfråga om överledning av vatten från en täkt till ett annat avrinningsområde överhuvudtaget kan prövas av regeringen med stöd av 17 a kap. 1 § miljöbalken.

Alternativ försörjning av kalksten samt tillståndstidens längd

Cementa yrkar att tillståndets giltighetstid ska bestämmas till tre år från det att tillståndet genom skriftlig underrättelse till tillsynsmyndigheten tas i anspråk. Som skäl för yrkad giltighetstid framför Cementa följande. Kvarvarande mängd kalk- och mägersten i täkterna i Slite räcker till motsvarande cirka åtta månaders full cementproduktion. Genom att upphöra med export av cement kan stenen räcka något längre. Förhållandena mellan kalk- och mägersten i täkterna gör att nyttjande av hela volymen inte är möjlig om inte extern råvara kan nyttjas. Cementa ingick i slutet av juli 2021 ett avtal med Nordkalk i Storugns på norra Gotland. Leveranser från Storugns kan initialt försörja Slitefabriken med 25 procent av den kalksten som behövs. Först mot slutet av 2022 kan leverans- och produktionskapaciteten i Storugns väntas vara fullt utbyggd, och det finns också osäkerheter i möjligheten att ta emot stenen i Slite. Vid en tillståndstid på tre år skulle cirka hälften av den använda råvaran komma från de egna täkterna, medan resten utgörs av inköpt kalksten. Då det i dagsläget är osäkert i vilken mån det är möjligt att justera produktionsprocessen till ändrad sammansättning och kvalitet på kalkstenen finns osäkerheter i bedömningarna. Cementa förbereder en tillståndsansökan avseende tillstånd till fortsatt täkt- och vattenverksamhet i Slite under en kortare period mellan den tidpunkt då det tillstånd som nu söks hos regeringen löper ut och den tidpunkt då ett mer långvarigt tillstånd (minst 20 år) kan vara på plats. Ansökan om ett sådant överbrygnings tillstånd kommer att ges in till mark- och miljödomstolen under 2021. Vid en snabb hantering av ansökan och ett bifall till yrkande om verkställighetsförordnande skulle ett sådant tillstånd kunna tas i anspråk tidigast i slutet av 2022. Cementa anger att en betydande risk finns för att överklaganden

medför att tillståndet inte kommer kunna tas i anspråk förrän år 2023 eller 2024. Det är under den sökta tillståndstiden inte möjligt att tillgodose Sveriges behov genom import, vare sig genom import av kalksten, cementklinker eller cement. Import förutsätter ökad produktionskapacitet i utländska anläggningar och importen måste ske per båt. Kapacitetsbegränsningar i Slite hamn gör enligt Cementa att import av råvara för cementtillverkning endast kan ske i begränsad omfattning. Ökad import är inte heller en från allmän synpunkt tillfredsställande lösning då det skulle innebära merkostnader, ökad risk för leveransstörningar, och ökad sårbarhet ur ett beredskapsperspektiv. Ökad inhemsk produktion är inte möjlig då cementfabriken i Skövde redan producerar maximalt.

Kammarkollegiet framför att av förarbetena till 17 a kap. 1 § miljöbalken framgår att giltighetstiden för ett tidsbegränsat tillstånd ska baseras på hur snabbt brytning av kvarvarande mängd kalksten i Cementas egna täkter kan ske. Det är därför inte möjligt att med stöd av bestämmelsen meddela ett tillstånd med en giltighetstid som även förutsätter tillförsel av extern kalksten.

Länsstyrelsen bedömer att ett eventuellt tillstånd till fortsatt verksamhet så långt möjligt bör begränsas i tid. Länsstyrelsen uppfattar att Cementa motiverar sin ansökan om tre års tillståndstid med att det tar tid att bygga upp tillräcklig transportkapacitet för de externa stenleveranserna, och förmåga att integrera Cementas egen brytning med mottagning av extern stenråvara. Länsstyrelsen bedömer att motiv saknas för att bedriva fortsatt verksamhet under tre år, och yrkar att en eventuell tidsförlängning begränsas till högst tolv månaders verksamhet.

Havs- och vattenmyndigheten anför att tillståndstiden är avsevärt längre än vad som tidigare diskuterats.

Naturvårdsverket anser att det är upp till regeringen att pröva om ansökan uppfyller förutsättningarna i 17 a kap. miljöbalken under hela den treårsperiod som ansökan omfattar.

Naturskyddsföreningen och företrädare för Miljöpartiet de Gröna på Gotland menar att ett eventuellt tillstånd ska begränsas till tolv månader, bl.a. mot bakgrund av vad som framkommit rörande möjligheten till försörjning via inköpt kalksten.

Greenpeace anför att behovet av cement kan minskas genom minskat resursutnyttjande samt övergång till andra material i berörda sektorer. Slitefabrikens andel av svensk cementproduktion samt svårigheterna att importera cement överskattas i ansökan. Underlaget för bedömning av alternativa försörjningskällor samt konsekvenserna av ett produktionsstopp i Slite är bristfälligt och bygger på felaktiga antaganden och uppgifter.

Enskilda framför att det finns alternativ till cement och att möjligheterna till import och minskad användning av cement är större än vad som framgår av Cementas ansökan.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och anför att en kontinuerlig produktion av cement i fabriken i Slite förutsätter en hushållning med den sten som finns kvar att bryta i täkterna i Slite. Det är inte en bra lösning att snabbt bryta ut all kalksten och sedan förvara den på upplag under en längre tid. Att först använda egen sten och sedan övergå till sten från Nordkalk är mycket svårt och innebär en väsentlig risk för kraftigt hämmad produktion. En långsam infasning och inblandning är nödvändig av tekniska och praktiska skäl samt av kvalitetsskäl. Det är i dag osäkert hur stora kalkstensvolymerna som Slitefabriken i praktiken kommer att kunna ta emot och när. Att transportera kalksten från Nordkalk leder också till större miljöbelastning än egen kalkstensproduktion. Vidare krävs länshållning av Östra brottet och Västra brottet för att krossning av inköpt sten och produktion av cement i cementfabriken alls ska kunna bedrivas.

Efterbehandling och säkerhet

Cementa föreslår att efterbehandling ska ske genom att täktområdena städas och alla maskiner, upplag och anordningar för verksamheten tas bort samt att täkternas kanter släntas av. Detaljerna i den slutliga efterbehandlingen föreslås bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. För fullgörandet av efterbehandlingen föreslår Cementa att en ekonomisk säkerhet om 10 miljoner kronor ska ställas.

Om tillstånd till fortsatt verksamhet medges yrkar länsstyrelsen att ett särskilt villkor föreskrivs om att Cementa senast sex månader innan tillståndstidens utgång till länsstyrelsen ska redovisa ett förslag till detaljerad och tidsatt efterbehandlingsplan som inkluderar efterbehandlings- och återställningsåtgärder i de ytvattenförekomster som påverkats och förändrats av Cementas tidigare och nuvarande verksamhet. Vidare yrkas att ett eventuellt

tillståndsbeslut delegeras till länsstyrelsen att besluta om huruvida den redovisade efterbehandlingsplanen kan godkännas, och att vid behov besluta om de ytterligare utrednings- eller efterbehandlingsåtgärder som kan behöva vidtas av Cementa.

Naturvårdsverket anser att frågan om villkor för efterbehandling bör delegeras till tillsynsmyndigheten, inklusive möjlighet att kräva att Cementa vid behov vidtar ytterligare åtgärder.

Kammarkollegiet anser att ställd säkerhet bör bestämmas med utgångspunkt i den modell för successiv uppräknings som framgår av det tillstånd som meddelades för verksamheten 2010, där säkerheten utgörs av en fast del uppgående till sex miljoner kronor, och en rörlig del om 80 kronor per 1 000 ton utbruten kalksten.

Ulf Åberg anför att den ekonomiska säkerheten ska uppgå till 100 miljoner kronor och ha en löptid på minst 25 år, och att det i bankgarantin ska anges att säkerheten får tas i anspråk ”vid första anfordran från garantimottagarens sida”.

Cementa kompletterar ansökan och bemött inkomna synpunkter. För enkelhets skull och mot bakgrund av den korta tillståndstid som yrkas föreslår Cementa att säkerheten anges som ett fast belopp. Cementa har dock inga invändningar mot att villkoret om säkerhet utformas enligt samma modell som i det befintliga tillståndet. Den yrkade säkerheten om 10 000 000 kronor är bestämd genom en indexuppräknings och avrundning uppåt av den summa som erhålls vid tillämpning av den modell som framgår i det befintliga tillståndet från 2010 när hela den tidigare tillståndsgivna volymen om 35 miljoner ton är utbruten. Cementa motsätter sig inte att tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid behov meddela villkor om efterbehandling. Två nya tillståndsansökningar för fortsatt verksamhet efter det att ett eventuellt tillstånd från regeringen löper ut förbereds och kommer ges in till mark- och miljödomstolen. Det finns ingen anledning att i den nu aktuella tillståndsprövningen utgå ifrån att täkterna i Slite ska avvecklas och efterbehandlas i närtid. Den frågan bör i stället avgöras i kommande tillståndsprövningar. Cementa motsätter sig därmed att Cementa senast sex månader före tillståndstidens utgång ska inkomma med ett förslag till detaljerad och tidsatt efterbehandlingsplan. Cementa vidhåller att regeringen i samband med beslut om tillstånd även ska godkänna en av Cementa

ingiven bankgaranti såsom ekonomisk säkerhet. Cementa har inkommit med ett utkast till garantitext.

Efter Cementas komplettering har Kammarkollegiet yttrat sig och framför att man bedömer att underlaget efter Cementas kompletteringar finns tillräckligt underlag för att ta ställning i fråga om säkerheten.

Länsstyrelsen bedömer att man i den aktuella prövningen varken kan utgå från att verksamheten ska avvecklas i närtid eller att tillstånd därefter kommer att medges för fortsatt och utökad verksamhet. Med hänvisning till praxis från liknande tillståndsprövningar av täktverksamhet vidhåller länsstyrelsen sina yrkanden i fråga om efterbehandlingsvillkorets utformning.

Skador på egendom

Enligt ansökan kommer inte den ansökta vattenbortledningen att medföra någon negativ påverkan på den kommunala dricksvattentäkten eller enskilda brunnar. Den ansökta verksamheten medför inte att influensområdet utvidgas jämfört med 2010 års tillståndsprövning. Det finns således inga brunnar som påverkas av verksamheten som inte har skadereglerats. Någon sakägarförteckning är därför inte aktuell att upprätta. Cementa föreslår ett villkor för reglering av oförutsedd skada. Vad gäller sprängning föreslår Cementa ett villkor med de begränsningsvärden för vibrationer som motsvarar komfortvärden, dvs. vid dessa värden är det fortfarande god marginal till den punkt då en byggnad kan påverkas.

Birgitta Grafström och John G Haugsbakk framför att verksamheten inte får påverka tillgången till vatten i deras brunn, och att Cementa om detta sker ska hållas ansvariga för sådan påverkan.

Rindert Bolt anger att han får vatten från en egen brunn och befarar att grundvattennivån kommer att minska samt att saliniteten kommer att öka till följd av verksamheten.

Inga och Ola Stuxberg framför att de har en borrar brunn på sin fastighet som vid två tillfällen i samband med sprängning i takterna fått dåligt med vatten. Vattnet från brunnen används både till hushållet och till trädgården. Om vattnet försvinner eller om tillgången inte är tillräcklig önskar de att Cementa står för samtliga kostnader för anslutning till det kommunala nätet samt kompensation för kostnader för kommunalt vatten.

Flera företrädare för Miljöpartiet de gröna på Gotland framför att Cementa har definierat influensområdet som det område som beräknas få minst en meters avsänkning av grundvattennivån i berggrunden. Cementa har med denna definition frångått det som SGU uppfattar som praxis vid prövning av grundvattenavsänkning. Genom att redovisa ett för litet påverkansområde avgränsar Cementa sakägarkretsen felaktigt. Influensområdet bör definieras som det område som får mer än 0,1 meters avsänkning och en ny sakägarförteckning upprättas baserat på detta. Om tillstånd ges till fortsatt brytning ska också en ny tid för att kunna väcka ersättning för oförutsedd skada sättas, förslagsvis 20 år från det att läns pumpning avslutas.

Karin Mårtensson framför bl.a. följande. Cementa ska, vid en försämring av vattentillgången i området, utge ekonomisk kompensation i förhållande till de skador som kan uppkomma på människor, skogen, våtmarkerna Brutmyr och Killingmyr, Tingstäde träsk, åkrar, odlingar och djur och de bör även ekonomiskt kompensera för borrning av ny brunn vid Rings 3:1 Hejnum samt stå för anslutningskostnad till kommunalt vatten och lagning av eventuella sprickor på grund av Cementas sprängningar. Om Tingstäde träsk dräneras ska Cementa bekosta bevarandet av försvarsanläggningen Bulverket ute i Tingstäde träsk.

Rindert Bolt framför att sprängningar har skapat sprickor i husets väggar och han befarar att huset kommer att få fler sprickor. Airi Gahnström framför att hennes fastighet fått skador i form av fasadsprickor till följd av tidigare sprängningar 2015 och 2017 som hon inte fått ersättning för från Cementa.

Airi och Larsgöran Gustafsson framför att deras brunn har sinat vid två tillfällen sedan 2013 och att de varit tvungna att borra en ny brunn och sedan fördjupa denna för att få tillgång till vatten. De är oroade över verksamheten och anser att det är orimligt att hantera vattenförsörjningen med tankbilar för alla enskilda brunnar i området.

Åsa Lundqvist anser att Cementa inte bör få tillstånd till att fortsätta att bryta kalk med anledning av den påverkan verksamheten medför på hennes byggnader i form av sprickbildning och eventuell påverkan på borrarad brunn och vattenförsörjningen i Slite.

Cementa bemöter inkomna synpunkter och påpekar att konsekvenserna av den ansökta verksamheten i allt väsentligt redan har inträtt. Någon påverkan av betydelse som inte redan i dag kan observeras kommer inte att uppstå och

enskilda sakägare har därför inte identifierats. De årliga variationerna i grundvattenytans nivå är i storleksordningen 20 meter eller mer. Ett gränsvärde på 0,1 meter skulle då motsvara 0,5 procent av den årliga variationen. Det är i verkligheten omöjligt att urskilja en sådan avsänkning från naturliga förändringar och variationer. Vad gäller sprängningar anger Cementa att om den sökta verksamheten beviljas tillstånd, kommer sprängningar att utföras mer sällan än inom ramen för befintlig verksamhet eftersom bryttakten kommer att vara långsammare. Cementa kommer liksom i dag iaktta skyddsåtgärder samt genomföra kontroll av luftstötuvågor vid minst ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle.

Flera företrädare för Miljöpartiet de gröna på Gotland framför att verksamheten kan få omfattande konsekvenser på den kommunala vattentäkten och därmed för vattenförsörjningen för Slite. Kunskapen om verksamhetens påverkan på grundvattnet har ökat sedan tillstånd meddelades år 2010 och har visat sig vara större än vad som då förutsågs.

Skälen för regeringens beslut

Regeringen är behörig att pröva ansökan

Flera organisationer och enskilda invänder att regeringen inte är behörig att pröva ansökan och att förutsättningarna för en regeringsprövning enligt 17 a kap. 1 § miljöbalken inte är uppfyllda. Regeringen konstaterar att den verksamhet som ansökan omfattar är en sådan ansökan om täkt av kalksten och drift av därmed sammanhängande anläggningar och anordningar som avses i 17 a kap. 1 § eftersom den avser brytning av kalksten som vid tidpunkten för ansökan omfattades av ett gällande tillstånd, men vars brytning inte kunde slutföras på grund av tillståndets tidsbegränsning.

Möjligheten att med stöd av 17 a kap. 1 § miljöbalken ge ett tillstånd som omfattar verksamhetsdelar och anläggningar som inte omfattas av det befintliga tillstånd som avses i 17 a kap. 1 § 1 b miljöbalken ifrågasätts av bl.a. Kammarkollegiet. Verksamhetsdelar som ifrågasatts är bl.a. krossning av kalksten från andra täkter samt anläggningar för vattenverksamhet.

Av förarbetena framgår att i de fall verksamheten medför behov av bortledande av yt- och grundvatten kan det även vara fråga om tillstånd till vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken. Vidare anges att exempel på anläggningar och anordningar som kan hänga samman med kalkstenstäkt är anläggningar och anordningar som krävs för vattenverksamhet, utrustning

för krossning, siktning, lagring, och transport av utbrutet material (prop. 2021/22:15 s. 50). Regeringen gör i denna del bedömningen att det inte finns några hinder mot att pröva anläggningar och anordningar, under förutsättning att dessa har en direkt koppling till den täktverksamhet som regeringen ska pröva enligt 17 a kap. 1 § miljöbalken. Regeringen bedömer inte att bestämmelsen utgör hinder för att pröva någon av de anläggningar och anordningar som omfattas av ansökan.

För att regeringen ska vara behörig att pröva ansökan krävs även att verksamheten behövs för att tillgodose väsentliga allmänna intressen och behovet av kalksten inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt annat tillfredsställande sätt.

Med väsentliga allmänna intressen avses intressen som har särskild betydelse för samhällsutvecklingen, regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska intressen. Detta innebär att det ska vara fråga om en verksamhet av nationell betydelse. I denna bedömning ska hänsyn tas till det nationella behovet av kalksten och verksamhetens betydelse för arbetsmarknaden och sysselsättningen både i regionen och nationellt. Fördelarna för de väsentliga allmänna intressena ska vara tillräckligt stora och behovet av kalksten ska inte kunna tillgodoses på ett från allmän synpunkt annat tillfredsställande sätt. Vid bedömningen bör behovet av kalksten fastställas och möjligheten att bryta kalksten i andra täkter i Sverige eller att importera kalksten övervägas (prop. 2021/22:15, s. 51).

Enligt de uppgifter som regeringen har tagit del av genom Cementas ansökan och genom rapporter från Ramboll, SGU och Boverket (N2021/02111 och N2021/02165) bedöms en utebliven produktion i Cementas anläggning i Slite kunna medföra betydande konsekvenser för bostadsbyggande, underhåll och byggande av infrastruktur samt för arbetsmarknad och samhällsekonomi i Sverige. På kort sikt råder en stor osäkerhet om i vilken utsträckning kalksten från Nordkalk kan ersätta kalksten från Slite vid cementproduktion. Import av större mängder kalk eller cement bedöms inte heller vara möjligt på kort sikt. Bedömningen är därför att det på kort sikt inte är möjligt att ersätta någon större del av bortfallet av cement genom andra lösningar än att lämna ett tidsbegränsat tillstånd till fortsatt täktverksamhet vid Cementas anläggningar.

Regeringen bedömer därför att verksamheten behövs för att tillgodose väsentliga allmänna intressen och att behovet av kalksten, på kort sikt, inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt annat tillfredsställande sätt.

Sammantaget bedömer regeringen att förutsättningarna för en regeringsprövning enligt 17 a kap. 1 § miljöbalken är uppfyllda. Det som i övrigt framförts om beredningen av det lagstiftningsärende som föregick de lagändringar med vilka 17 a kap. miljöbalken infördes föranleder ingen annan bedömning.

Beredningskraven är uppfyllda

Flera remissinstanser, organisationer och enskilda invänder att handläggningen av ärendet och de tidsfrister som getts för att lämna synpunkter inte har gett förutsättningar för en rättssäker prövning.

Regeringen har vidtagit åtgärder vid handläggningen av ärendet för att ge allmänheten och samtliga som berörs av ansökan möjlighet att komma till tals. Det innebär bl.a. att ansökan har kungjorts. Ansökan har även remitterats till berörda myndigheter och till Gotlands kommun. Tidsfristerna för yttrande har utsträckts så långt det varit möjligt utan att äventyra att beslut från regeringen fattas vid en tidpunkt som innebär att en nationell brist på samhällsviktig försörjning av kalksten och cement skulle vara ett faktum.

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att de krav på beredning av regeringsärenden som följer av grundlag är uppfyllda (7 kap. 2 § regeringsformen) och att handläggningen uppfyller de krav i förfarandet som följer av allmänna förvaltningsrättsliga principer.

Cementa har rådighet för att bedriva planerad vattenverksamhet

Cementa har som ägare av fastigheten Gotland Othem Österby 1:229 rådighet för att utföra och bedriva planerad vattenverksamhet inom fastigheten (2 kap. 1 § lagen [1998:812] med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet).

Kraven på ansökans innehåll är uppfyllda

I 17 a kap. 2 § miljöbalken anges kraven på vad en ansökan om tidsbegränsat tillstånd till kalkstenstäkt enligt 17 a kap. 1 § miljöbalken ska innehålla. Av bestämmelsen framgår att ansökan ska innehålla de uppgifter, ritningar,

kartor och tekniska beskrivningar som behövs för att det ska vara möjligt att bedöma verksamhetens art, omfattning, miljöeffekter och påverkan på närliggande fastigheter, samt de förslag till skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som behövs. Ansökan ska även innehålla övrigt underlag om verksamheten och om övriga förhållanden som behövs för prövningen.

Kritik framförs mot Cementas redovisning av hur påverkan från den ansökta verksamheten förhåller sig till nollalternativet. Regeringen bedömer att det redovisade nollalternativet utgör en rimlig beskrivning av ett scenario där den ansökta verksamheten inte kommer till stånd och att de bedömningar av konsekvenser som gjorts i underlaget i allt väsentligt är framtagna genom att jämföra påverkan från ansökt verksamhet med nollalternativet på ett ändamålsenligt sätt.

Ansökan kritiseras också när det gäller grundvattenmodellens tillförlitlighet och geografiska upplösning. Regeringen konstaterar att modellering av påverkan på grundvattennivåer alltid är behäftad med vissa osäkerheter, och då särskilt om en modell används för bedömning av påverkan i mer detaljerad geografisk skala. Grundvattenmodellen har, där så är relevant, använts tillsammans med kompletterande underlag. Regeringen bedömer därför att underlaget möjliggör en bedömning av verksamhetens miljöeffekter.

Underlaget för bedömningen av verksamhetens förenlighet med 5 kap. 4 § miljöbalken samt 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken behandlas i särskilda avsnitt nedan.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att ansökan innehåller de uppgifter som krävs enligt 17 a kap. 2 § miljöbalken.

Ett tillstånd bör tidsbegränsas till att gälla till och med den 31 december 2022

Enligt 16 kap. 2 § miljöbalken får tillstånd ges för begränsad tid.

Bedömningen av tillståndets längd måste dock göras i ljuset av att en förutsättning för att 17 a kap. 1 § miljöbalken ska kunna tillämpas är att verksamheten behövs för att tillgodose väsentliga allmänna intressen och behovet av kalksten inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt annat tillfredsställande sätt.

Av förarbetena framgår att om bedömningen är att kalkstenen behövs för att tillgodose väsentliga allmänna intressen bör en bedömning göras av under hur lång tid ett sådant behov finns och hur lång tid det bör ta att bryta ut den kalksten som tillståndet omfattar. Giltighetstiden får inte vara längre än vad som bedöms nödvändigt. Om behovet t.ex. vid en viss tidpunkt bedöms kunna tillgodoses på annat sätt bör tillståndet inte utsträckas längre än till denna tidpunkt (prop. 2021/22:15, s. 51).

Cementas ansökan avser brytning av kalksten under tre år. Av utredningen framgår att Cementa har ingått ett avtal med Nordkalk om leverans av kalksten. Den yrkade giltighetstiden för tillståndet baseras på att cirka hälften av kalkstensråvaran som behövs för cementproduktion köps in från Nordkalks anläggning i Storugns och transporteras till Slite för vidare förädling.

Av utredningen i ärendet framgår att inblandning av sten från Nordkalk möjliggör nyttjande av en större del av den tillgängliga volymen kalksten i Cementas egna täkter än vid en produktion som helt baseras på kalksten från egna täkter. Vidare framgår att det skulle ta drygt åtta månader att bryta ut tillgänglig kalksten i täkterna i Slite vid den genomsnittliga brytningstakt som rått de senaste åren. Enligt regeringens mening framstår det som angeläget från allmän synpunkt att tillståndet möjliggör en brytningstakt som medför ett effektivt nyttjande av den tillgängliga volymen för cementproduktion.

Regeringen bedömer dock, med hänsyn till förutsättningarna för regeringens prövning i 17 a kap. 1 § miljöbalken, att tillståndstiden inte bör bestämmas längre än vad som är nödvändigt för att uppnå ett sådant effektivt nyttjande. Tillståndstiden bör därför bestämmas till den 31 december 2022.

Verksamhetens påverkan på yt- och grundvatten utgör inte hinder för att tillåta verksamheten

Grundvattenförekomsten Mellersta Gotland-Roma

Verksamheten ligger inom grundvattenförekomsten Mellersta Gotland-Roma (EU CD: SE638285-166696). Av VISS (VattenInformationSystem för Sverige) framgår att vattenförekomstens kvantitativa status i den senaste statusklassificeringen är otillfredsställande med avseende på kvalitetsfaktorer som saltvatteninträngning och vattenbalans. Även klassificeringen av kemisk status är otillfredsställande då vattenförekomstens status är ”uppnår ej god” med avseende på bl.a. klorid. Gällande miljökvalitetsnorm är god

kemisk grundvattenstatus 2021 och god kvantitativ status 2021 (Länsstyrelsen i Kalmars läns föreskrifter [08FS 2016:15] om kvalitetskrav för vattenförekomster i Södra Östersjön vattendistrikt, till och med ändring [08FS 2020:9]). Vattenmyndigheten har fastställt riktvärdet för god kemisk status med avseende på klorid till 100 mg/l (bilaga 4 till 08FS 2018:10). Enligt VISS förefaller det finnas en betydande påverkan i vattenförekomsten, bl.a. till följd av den pågående täktverksamheten. Denna påverkan anses utgöra en risk för att inte uppnå god kemisk grundvattenstatus år 2027 och risk för försämring med avseende på bl.a. klorid samt en risk att inte uppnå god kvantitativ status år 2027 med avseende på vattenbalans och saltvatteninträngning. Enligt arbetsmaterial i VISS föreslår vattenmyndigheten att miljökvalitetsnormen för Mellersta Gotland-Roma i nästa förvaltningscykel (2017–2027) ska vara god kemisk och god kvantitativ grundvattenstatus 2027.

För att regeringen ska kunna lämna tillstånd till bortledning av inläckande grund- och markvatten samt tillrinnande ytvatten måste verksamheten vara förenlig med bestämmelsen i 5 kap. 4 § miljöbalken.

Av EU-domstolens dom i mål C-461/13 framgår att om den aktuella kvalitetsfaktorn avseende ekologisk status redan befinner sig i den lägsta klassen ska varje försämring av denna kvalitetsfaktor anses som en försämring av statusen. EU-domstolen har i domen i mål C-535/18 avseende kemisk grundvattenstatus uttalat att varje efterföljande ökning av koncentrationen av ett förorenande ämne som redan överskrider en miljökvalitetsnorm eller ett tröskelvärde som medlemsstaten fastställt, utgör en försämring. I en dom mot Spanien i mål C-559/19 uttalade EU-domstolen avseende försämringsförbudet att det i en grundvattenförekomst som redan har otillfredsställande kvantitativ status föreligger en försämring när uttagen av grundvatten ökar ytterligare.

Regeringen konstaterar att miljökvalitetsnormen god kvantitativ status 2021 och god kemisk grundvattenstatus 2021 för Mellersta Gotland-Roma (Länsstyrelsen i Kalmars läns föreskrifter [08FS 2016:15] till och med ändring [08FS 2020:9]) gäller tills vattenmyndigheten fastställer nya miljökvalitetsnormer i enlighet med bestämmelserna i 4 kap. vattenförvaltningsförordningen och SGU-FS 2013:2. God kvantitativ status och god kemisk grundvattenstatus definieras i 13 § respektive 14 § i SGU:s

föreskrifter om miljökvalitetsnormer och statusklassificering för grundvatten (SGU-FS 2013:2).

Om verksamheten medför sådan försämring eller en sådan risk som avses i 5 kap. 4 § miljöbalken får regeringen enligt 4 kap. 11 § vattenförvaltningsförordningen i vissa fall tillåta en verksamhet eller åtgärd som ändrar grundvattenförekomstens nivå. Verksamheten får enligt 4 kap. 12 § vattenförvaltningsförordningen endast tillåtas om

- 1 den behöver vidtas för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt, eller innebär att dess fördelar för människors hälsa och säkerhet eller för hållbar utveckling uppväger nackdelarna med en sådan ändring som avses i 11 §,
- 2 det av tekniska skäl eller på grund av orimliga kostnader inte är möjligt att uppfylla syftet med verksamheten eller åtgärden på något annat sätt som är väsentligt bättre för miljön, och
- 3 alla genomförbara åtgärder vidtas för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status.

I en dom om tillämpning av undantag från miljömål enligt artikel 4.7 i Österrike i mål C-346/14 hade det nationella beslutet att meddela undantag och tillåta verksamheten baserats på en vetenskaplig och detaljerad analys i vilken verksamhetens fördelar vägdes mot dess negativa påverkan på den aktuella vattenförekomstens status.

Vid en samlad bedömning av Cementas ansökan och kompletteringar samt med beaktande av myndigheternas yttranden instämmer regeringen i myndigheternas slutsatser om att den ansökta verksamheten inte kan anses vara förenlig med 5 kap. 4 § miljöbalken.

Regeringen bedömer att det inte kan uteslutas att det sker en mindre ökning av mängden grundvatten som bortleds med anledning av den ansökta verksamheten vilket innebär att bortledningen ska anses innebära en försämring av kvantitativ status med avseende på vattenbalansen i jämförelse med dagens situation. För det fall en ökning av mängden grundvatten inte sker innebär fortsatt länshållning ett äventyrande av miljökvalitetsnormen god kvantitativ status 2021.

I fråga om vilka provtagningsplatser som ska tillmätas betydelse vid bedömning av påverkan på kvalitetsfaktorerna saltvatteninträngning och klorid konstaterar regeringen följande. Det framgår av SGU-FS 2013:2 att

vattenmyndigheterna ska grunda sina klassificeringar av grundvattenförekomsternas kvantitativa och kemiska status på övervakningsresultat. Under vissa förutsättningar, t.ex. när underlagsdata saknas, ska vattenmyndigheterna göra en expertbedömning. Underlagen för vattenmyndigheternas statusklassificering utgörs bl.a. av analysresultat från provtagning inom ramen för en verksamhetsutövarers egenkontroll. Systemet innebär att klassificeringen av en vattenförekomst och bedömningen av om en vattenförekomst når miljökvalitetsnormen bygger på bedömningar och precisionen kan variera beroende på kvaliteten på tillgängligt underlag. Det framgår av underlag som ligger till grund för bedömningar av grundvattenförekomsten Mellersta Gotland-Roma att analysresultat från provtagningsplatser inom ramen för Cementas egenkontroll i Västra brottet använts i vattenmyndigheternas arbete med statusklassificeringen av vattenförekomsten. I likhet med SGU anser regeringen att en övervakningsstation borde ha upprättats och regeringen ser ingen anledning att i detta fall bortse från provtagningsplatser i och omkring Västra brottet vid bedömning av verksamhetens påverkan. Av handlingarna i ärendet framgår att Cementas verksamhet redan i dag orsakar saltvatteninträngning i påverkansområdet. Att vattenfylldhet av Västra brotts lägsta del på sikt enligt Cementa förväntas påverka salthalterna i positiv riktning visar vidare på att den finns en påverkan av inträngande saltvatten samt höga kloridhalter i och omkring Västra brottet som orsakats av Cementas dränering av Västra brottet.

Regeringen bedömer att fortsatt länshållning kommer leda till fortsatt saltvatteninträngning i påverkansområdet och att denna påverkan kvarstår åtminstone så länge den ansökta verksamheten pågår. Regeringen delar SGU:s och andra myndigheters bedömning att den ansökta verksamheten innebär ett äventyrande av uppnåendet av miljökvalitetsnormen god kvantitativ status 2021 med avseende på saltvatteninträngning och miljökvalitetsnormen god kemisk grundvattenstatus 2021 med avseende på klorid.

Frågan blir då om undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen är möjligt.

Regeringen bedömer att ansökt bortledning av grundvatten ändrar grundvattenförekomstens nivå i förhållande till den situation som skulle uppstå om verksamheten inte fick komma till stånd dvs. där länshållningen upphör och vattnet stiger. Regeringen bedömer vidare att verksamhetens

påverkan på grundvattenförekomstens nivå i det här specifika fallet kan omfattas av undantag avseende kvantitativ status (vattenbalans respektive saltvatteninträngning) och kemisk status (klorid). Grundvattenförekomstens kemiska status med avseende på klorid är i det aktuella området nära sammankopplad med påverkan på grundvattennivåerna. De förhöjda kloridhalterna beror på att både salt havsvatten strömmat in från havet och att salt grundvatten i djupt liggande berglager lyfts upp till följd av verksamhetens påverkan på vattenförekomstens kvantitativa status. Under dessa särskilda omständigheter, när verksamhetens påverkan på grundvattenförekomstens kvantitativa status är naturligt sammankopplad med påverkan på dess kemiska status, kan den omfattas av undantag enligt 4 kap. 11 § vattenförvaltningsförordningen.

Regeringen har inhämtat ett yttrande från Vattenmyndigheten för Södra Östersjön i enlighet med 4 kap. 13 § vattenförvaltningsförordningen i samband med remittering av Cementas ansökan. Vattenmyndigheten ifrågasätter möjligheten att tillämpa undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen och anför bl.a. att alla förutsättningar för att tillämpa undantaget inte kan anses vara uppfyllda, vilket redovisats ovan under inkomna synpunkter för påverkan på grundvattenförekomsten. Regeringen konstaterar att verksamheten uppfyller samtliga förutsättningar enligt 4 kap. 12 § vattenförvaltningsförordningen under den tid som kan bli aktuell för ett tillstånd vid tillämpning av 17 a kap. 1 § miljöbalken.

Regeringen bedömer att verksamheten ska anses utgöra ett sådant allmänintresse av större vikt som avses i 4 kap. 12 § 1 a vattenförvaltningsförordningen och hänvisar i denna del till vad som anförts kring uppfyllnad av kravet i 17 a kap. 1 § c miljöbalken.

I fråga om det finns alternativa sätt att uppfylla syftet med verksamheten som är väsentligt bättre för miljön enligt 4 kap. 12 § 2 vattenförvaltningsförordningen framgår det av EU-gemensam vägledning att bedömningen kan omfatta en verksamhetsspecifik nivå såsom alternativa placeringar eller en annorlunda omfattning av den ansökta verksamheten samt en strategisk nivå som går bortom verksamheten i sig för att tillgodose behovet av verksamheten. Regeringen bedömer att det av tekniska skäl inte är möjligt att uppfylla syftet med verksamheten eller åtgärden på något annat sätt som är väsentligt bättre för miljön under den tillståndstid som är aktuell och hänvisar i denna del till vad regeringen anför kring uppfyllnad av kravet i

17 a kap. 1 § c miljöbalken gällande behovet av kalksten och möjligheten till import (se vidare under Förutsättningar för regeringens prövning av ansökan enligt 17 a kap. miljöbalken, ovan). På strategisk nivå bedömer regeringen därmed, i likhet med bl.a. SGU, att det på kort sikt inte är möjligt att ersätta någon större del av bortfallet av cement eller kalksten för cementproduktion genom andra lösningar än att lämna ett tidsbegränsat tillstånd till fortsatt täktverksamhet vid Cementas anläggningar. En närmare redogörelse finns i prop. 2021/22:15, avsnitt 13.4. Med anledning av den begränsade tillståndstiden bedömer regeringen vidare att det på verksamhetsspecifik nivå inte finns tekniska förutsättningar för att utforma verksamheten på ett sätt som skulle vara ett betydligt bättre alternativ för miljön, såsom genom alternativa placeringar eller annorlunda omfattning av verksamheten.

Avseende kravet om genomförbara skyddsåtgärder för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status enligt 4 kap. 12 § 3 vattenförvaltningsförordningen, framgår det av Cementas komplettering flera åtgärder som enligt Cementa skulle kunna begränsa verksamhetens påverkan på vattenförekomstens kvantitativa status. Enligt EU-gemensam vägledning innebär ordet ”genomförbar” att åtgärderna ska vara tekniskt utförbara, inte oproportionerligt kostsamma och att de ska vara förenliga med verksamheten. Vid en samlad bedömning av kompletteringen och myndigheternas yttranden, bedömer regeringen att ridåinjektering av grundvattenförande sprickor i täktväggen i Västra brottet är en genomförbar åtgärd som kan antas få effekt inom den tillståndstid som kan bli aktuell vid tillämpning av 17 a kap 1 § miljöbalken. Eftersom det råder osäkerheter kring i vilken utsträckning och vid vilken tidpunkt åtgärden kan bidra till minskat inläckage i täkten, bör Cementa planera och följa upp genomförandet av åtgärden under tillståndstiden.

Tillämpningen av undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen för den tillståndstid som är aktuell vid tillämpning av 17 a kap. 1 § miljöbalken varken hindrar permanent eller äventyrar uppfyllandet av miljökvalitetsnormer för andra vattenförekomster i vattendistriktet.

Ytvattenförekomsten Anerån

I området för den ansökta verksamheten finns ett antal vattenområden som omfattas av miljökvalitetsnormer för ytvatten: sjön Tingstäde träsk, kustvattnen Boge Viken och Östra Gotlands norra kustvatten samt vattendraget Anerån. Mot bakgrund av utredningen i ärendet och inkomna

synpunkter från SGU och Havs- och vattenmyndigheten gör regeringen bedömningen att påverkan av betydelse för statusen hos Tingstäde träsk samt de två kustvattenförekomsterna inte kommer att uppstå.

Vatten från länshållningen av File hajdar-täkten avleds i dag via ett dike till ytvattenförekomsten Anerån (EU CD: S640357-167483), som mynnar i Bogeviden i Östersjön. Av VISS framgår att Aneråns ekologiska status i dag är måttlig och att den kemiska statusen är ej god. Miljökvalitetsnormen är god ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus 2027.

En verksamhet får tillåtas endast under förutsättning att den inte ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.

Cementa anger att man, om regeringen bedömer att fortsatt avledning av länsvatten från File hajdar-täkten inte är förenligt med 5 kap. 4 § miljöbalken, i stället kan leda över vattnet till täktsjön i Västra brottet för vidarepumpning till havet. Cementa åtar sig vidare att oavsett utsläppspunkt genomföra åtgärder för att minimera kontakt mellan det finpartikulära kalkstensmaterialet och vattenflödena i täkten. Åtgärderna ska syfta till att dels minska volymerna finpartikulärt kalkstensmaterial inom täktområdet, dels förbättra möjligheterna till snabb avrinning i syfte att minska urlakningen.

Avledningen av länsvatten bidrar under tillståndstiden med förhöjda halter av uran och nitrat i den del av Anerån som ligger närmast utsläppspunkten för länsvattnet. Då behovet av grundvattenbortledning från File hajdar-täkten vid fortsatt täktverksamhet i allt väsentligt kommer att vara detsamma som i den hittillsvarande verksamheten bedöms belastningen av de aktuella ämnena på Anerån inte öka. Regeringen bedömer därför att verksamheten inte medför en sådan försämring av ytvattnets kemiska status som avses i 5 kap. 4 § miljöbalken.

Bedömningen av en verksamhets påverkan på en ytvattenförekomst ska göras mot en representativ del av vattenförekomsten (Mark- och miljööverdomstolens dom den 30 oktober 2015 i mål nr M 9616-14). Regeringen konstaterar att länshållningsvattnets haltbidrag minskar längre ned i vattendraget till följd av ett ökat flöde. Tillförseln av uran och nitrat upphör vid

avslutad tillförsel av länshållningsvatten. Den tillståndstid som kan bli aktuell för verksamheten vid tillämpning av 17 a kap. 1 § miljöbalken är som tidigare konstaterats kort. Den ansökta verksamheten bedöms därför inte påverka vattenförekomstens möjligheter att uppnå de fastställda miljökvalitetsnormerna god ekologisk status 2027 och god kemisk ytvattenstatus.

Övrig påverkan på yt- och grundvatten

Regeringen delar SGU:s bedömning att den sökta verksamheten, i förhållande till nollalternativet, med en gradvis återfyllnad av File hajdar-täkten och Västra Brottet, innebär en lägre grundvattennivå i de kommunala vattentäkterna under lågvattensituationer, vilket i någon utsträckning ökar risken för att salt grundvatten från djupare liggande berglager lyfts upp till följd av vattenuttaget i produktionsbrunnarna under torrår. Regeringen konstaterar dock att den korta tillståndstid som kan bli aktuell enligt 17 a kap. 1 § miljöbalken innebär att riskerna för att en sådan situation faktiskt uppstår minskar. Regeringen gör sammantaget bedömningen att påverkan på den kommunala vattentäkten inte innebär hinder för att tillåta verksamheten.

Inte heller i övrigt innebär den sökta verksamheten någon påverkan på yt- eller grundvatten som innebär hinder mot att tillåta verksamheten.

Natura 2000-tillstånd kan meddelas

En verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område på ett sådant sätt att tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken krävs, får komma till stånd endast om ett sådant Natura 2000-tillstånd har lämnats. Natura 2000-tillstånd får lämnas först efter att prövningsmyndigheten har försäkrat sig om att det berörda Natura 2000-området inte kommer att ta skada av verksamheten. Bedömningen ska utgå ifrån från de kumulativa effekterna av den sökta verksamheten tillsammans med andra pågående och planerade verksamheter som berör området.

Verksamhetsområdet omfattas inte av något Natura 2000-område men i området runt verksamhetsområdet finns sju Natura 2000-områden: Hejnum Kallgate, Kallgatburg, Bojsvåtar, File hajdar, Tiselhagen, Grodvät och Hejnum hållar. Regeringen konstaterar att påverkan på ytvatten inom dessa Natura 2000-områden inte kan förväntas uppstå, då täktverksamheten sker i andra avrinningsområden än de som Natura 2000-områdena tillhör. Verksamheten innebär inte heller ianspråktagande av mark som utgör habitat

för någon av de arter som är utpekade i något av de omkringliggande Natura 2000-områdena. Den eventuella påverkan som verksamheten kan ha på omkringliggande Natura 2000-områden bedöms uteslutande vara kopplad till den bortledning av grundvatten som sker i täkterna. Natura 2000-områdena Tiselhagen, Filehajdar och Hejnum hållar, som alla ligger i närheten av täkterna, saknar naturtyper och arter som är hydrologiskt känsliga och bedöms därför inte påverkas. Natura 2000-området Grodvät hyser våtmarks- miljöer i form av strandängar och agmyr, men deras hydrologi är i första hand är beroende av vattennivån i Tingstade träsk. Som tidigare redovisats bedöms ingen mätbar påverkan på Tingstade träsk uppstå som följd av verksamheten. Natura 2000-tillstånd är därmed inte nödvändigt för dessa områden. Regeringens bedömning av påverkan på närliggande Natura 2000- områden begränsas till det våtmarkskomplex som omfattar tre Natura 2000 områden där hydrologin är viktig för de utpekade livsmiljöernas och arternas bevarandestatus och där en påverkan på grundvattenförhållanden bedöms kunna uppstå, nämligen Hejnum Kallgate, Kallgatburg och Bojsvätar.

Regeringen konstaterar att grundvattenbortledningen från täkterna i Slite innebär en sänkning av grundvattennivån i berg i delar av de aktuella Natura 2000-områdena under delar av året. Utpekade naturtyper i dessa områden omfattar bl.a. kalkkärr med gotlandsag (7210), kalktuffkällor (7220) och rikkärr (7230), som enligt bevarandeplanerna för områdena bl.a. är beroende av en naturlig hydrologi för att gynnsam bevarandestatus ska kunna uppnås och upprätthållas. Regeringen bedömer redan på denna grund att den sökta verksamheten är av sådan karaktär att det krävs Natura 2000-tillstånd för att bedriva verksamheten. Bedömningen nedan avser därför frågan om det finns förutsättningar att enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken bevilja tillstånd för Hejnum Kallgate, Kallgatburg och Bojsvätar.

Enligt artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet får en plan eller ett projekt godkännas först efter att en nationell myndighet har försäkrat sig om att det berörda området inte kommer att ta skada. Enligt EU-domstolen innebär det att ”det ur ett vetenskapligt perspektiv inte föreligger några rimliga tvivel om att verksamheten inte kan ha en skadlig inverkan”. Vid prövningen ska den nationella myndigheten beakta de kumulativa effekter som olika planer och projekt kan ha på målsättningen att bevara Natura 2000-området (se mål C-127/02, punkterna 53 och 59). Enligt Högsta domstolen ska tillståndsprövningen omfatta alla de effekter som den sökta verksamheten kan få på Natura 2000-området. Enligt domstolen måste det i sin tur anses innebära

att en samlad bedömning ska göras i något skede av prövningen, och att denna bedömning ska vara fullständig, exakt och slutlig (NJA 2013 s. 603).

Invändningar framförs mot det underlag som presenterats av Cementa, framför allt rörande grundvattenförhållandena i de aktuella Natura 2000-områdena samt grundvattenmodellens förutsättningar att förutsäga vilken påverkan som kan förväntas uppstå på dessa Natura 2000-områden. Geofysiska mätningar efterfrågas av Naturvårdsverket för att undersöka eventuell förekomst av vattenförande strukturer som skulle kunna bidra till ökad risk för lokal påverkan på vattentillförseln i våtmarksnaturtyper inom Natura 2000-områdena. Regeringen delar Naturvårdsverkets bedömning att geofysiska undersökningar skulle kunna tillföra ytterligare kunskap om de geohydrologiska förhållandena i de berörda områdena. Regeringen konstaterar dock att underlaget i denna del, utöver grundvattenmodellen, bl.a. utgörs av data från uppmätta grundvattennivåer i berg och jord under hela året, fältkartering av grundvattenhållande strukturer i jord i anslutning till våtmarker, kemiska mätningar i yt- och grundvatten samt utredning av vegetationsförändringar genom fältinventering och flygbildsstudier. Då resultaten av samtliga genomförda studier ger en i allt väsentligt samstämmig bild av grundvattenförhållanden inom de tre berörda Natura 2000-områdena gör regeringen bedömningen att underlaget sammantaget uppfyller de krav som följer av artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet och att underlaget därmed ger en tillräcklig grund för att bedöma om det finns förutsättningar enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken för att meddela tillstånd enligt 28 a § för den sökta verksamheten.

Regeringen bedömer att avsänkningen av grundvattennivån i berg som den sökta verksamheten ger upphov till i de aktuella Natura 2000-områdena, i allt väsentligt kommer att vara oförändrad i förhållande till tidigare tillståndsgiven verksamhet. Regeringen konstaterar att det i ärendet inte framkommit några tecken på försämrad bevarandestatus för utpekade våtmarksnaturtyper inom de skyddade områdena till följd av grundvattenbortledningen under den tidigare verksamhetstiden. I ärendet framförs att det trots detta inte kan uteslutas att den hittillsvarande verksamheten påverkat de utpekade våtmarksnaturtyperna. Av bevarandeplanerna för de aktuella Natura 2000-områdena framgår att vissa av de utpekade våtmarksnaturtyperna till följd av igenväxning inte uppnår gynnsam bevarandestatus. Igenväxning av våtmarker kan orsakas eller förvärras av långvarig hydrologisk påverkan. Av

bevarandeplanerna för de aktuella områdena framgår dock att igenväxningen främst bedöms bero på svag hävd och tidigare dikningsåtgärder.

De mätningar som genomförts av Cementa indikerar vidare att korrelationen mellan grundvattennivåerna i jord och i berg är svag under vegetationsperioden. Grundvattennivåerna i berg i området uppvisar stora naturliga säsongsbundna variationer. Under vegetationsperioden ligger grundvattennivån i berg vid normala förhållanden så långt under markytan att berggrundvattnet inte bedöms kunna bidra med vattentillförsel av någon betydelse till de aktuella våtmarkerna. Detta talar för att de våtmarker som förekommer i berörda delar av de aktuella Natura 2000-områdena under vegetationsperioden till helt övervägande del får sin vattenförsörjning från grundvattenmagasin i jord, som fylls på under vinterhalvåret och håller vatten under den nederbördsfattiga period som inleds under våren. Detta innebär att den avsänkning av grundvattennivåerna i berg som verksamheten ger upphov till inte kan förväntas få någon betydande påverkan på de grundvattenmagasin i jord som under vegetationsperioden förser de skyddade våtmarkerna med vatten. Det faktum att grundvattenberoende våtmarksnaturtyper i Natura 2000-områdena till övervägande del förekommer i anslutning till strandvallar eller andra strukturer med stor vattenhållande förmåga ger stöd för denna bedömning.

Regeringen gör mot denna bakgrund den samlade bedömningen att det är säkerställt att verksamheten, under den korta tillståndstid som kan medges för verksamheten vid tillämpning av 17 a kap. 1 § miljöbalken, inte innebär sådan påverkan att naturtyperna rikkärr, kalktuffkällor eller kalkkärr med gotlandsag i de berörda områdena skadas. Regeringen finner därför att tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken kan meddelas för verksamheten. Vad som anförts av bl.a. Naturvårdsverket och länsstyrelsen föranleder ingen annan bedömning.

Verksamheten är förenlig med kraven i artskyddsförordningen

Regeringen konstaterar att verksamheten inte innebär ianspråktagande av någon ny mark utanför det befintliga verksamhetsområdet och att de delar av verksamhetsområdet som berörs av brytning utgörs av avbanad mark som är kraftigt påverkad av täktverksamheten.

Regeringen bedömer att fortplantningsområden och viloplatser för arter som skyddas enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) inte berörs av

verksamheten. De enstaka fynd av apollofjäril och väddnätfjäril samt vilda fåglar som gjorts inom täktområdet bedöms utgöra födosökande individer, och täktområdet med dess mycket sparsamma vegetation bedöms inte ha någon större betydelse för arternas födosök. Detta gäller särskilt då födosöksmiljöer med avsevärt högre kvalitet finns i täkternas direkta närområde.

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att verksamheten inte står i konflikt med något av förbuden i artskyddsförordningen. Vad som anförts av Naturvårdsverket och Naturskyddsföreningen föranleder ingen annan bedömning.

Lokalisering och utformning av vissa verksamhetsdelar kan godtas mot bakgrund av den korta tillståndstiden

Platsen för den ansökta verksamheten är utpekad som riksintresse för mineralutvinning. Området ingår även i utpekade riksintressen för naturvården respektive turismen och det rörliga friluftslivet. Verksamheten innebär inte inläggningsarbete av någon ny mark utanför det befintliga verksamhetsområdet och de delar av verksamhetsområdet som berörs av brytning utgörs av avbanad mark som är kraftigt påverkad av täktverksamheten. Med hänsyn till att verksamheten bedrivits i området under lång tid bedömer regeringen att påtaglig negativ påverkan på motstående riksintressen inte kan förväntas av den ansökta verksamheten.

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det enligt 2 kap 6 § miljöbalken väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Vidare ska enligt 2 kap 3 § miljöbalken de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som behövs vidtas för att förbygga skada eller olägenhet för människors hälsa och miljön.

Regeringen konstaterar att verksamhetens lokalisering på övergripande nivå i allt väsentligt styrs av den förekomst av brytvärd kalksten som motsvarar kvalitetskraven för cementproduktion. Vad avser den närmare lokaliseringen av olika verksamhetsdelar och utformning av vattenverksamheten konstaterar regeringen att de dräneringsnivåer som föreslås gälla som villkor i Västra brottet samt Östra brottet bestäms av de anläggningar i form av kross respektive homogeniseringsmagasin som är lokaliserade till lågpunkter i respektive täkt. Östra brottet är sedan lång tid tillbaka utbrutet och sedan några år är även pall 2 i Västra brottet utbrutet. De nuvarande dränerings-

nivåerna i dessa täkter är således inte nödvändiga för själva brytningen av kalksten, utan snarast för att krossa respektive homogenisera och lagra den utbrutna stenen. Mot bakgrund av att dräneringsnivåerna i respektive täkt kan förväntas ha stor betydelse för grundvattenbortledningens omfattning och den påverkan vattenverksamheten har på grundvattenförekomsten mellersta Gotland-Roma bedömer regeringen att Cementa inte visat att lokaliseringen av anläggningar samt utformning av vattenverksamheten uppfyller kraven i 2 kap. 3 § samt 2 kap. 6 § miljöbalken. Med hänsyn till svårigheterna att på kort sikt omlokalisera anläggningar och ändra dräneringsnivåer, bedömer regeringen dock att sådana förändringar i verksamheten på kort sikt vore orimliga i enlighet med 2 kap. 7 § miljöbalken. Lokaliseringen och utformningen av verksamheten kan mot den bakgrunden godtas för verksamheten under den kortare tillståndstid som är aktuell.

Verksamheten kan tillåtas vid en sammantagen bedömning enligt miljöbalken

Regeringen gör sammantaget bedömningen att verksamheten – med lämpligt utformade villkor om försiktighetsmått och med en begränsad tillståndstid, kan tillåtas. Tillstånd ska därmed lämnas dels för täktverksamhet enligt 9 kap. miljöbalken, dels för vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken.

Villkor för verksamheten

Buller

Cementa begär att begränsningsvärden för buller från verksamheten ska föreskrivas i enlighet med Naturvårdsverkets vägledning med riktvärden för industri- och annat verksamhetsbuller. Regeringen konstaterar att de riktvärden som anges i vägledningen är avsedda som utgångspunkt och vägledning för den bedömning som ska göras i varje enskilt fall. För verksamheten har fram till den 31 oktober 2021 gällt att bryttiden mellan de ekvivalenta bullernivåer som ska innehållas under natt respektive dag har varit kl. 07. Några tydliga skäl att frångå denna bryttid kopplade till verksamhetens behov presenteras inte av Cementa. Regeringen anser därför att de strängare bullervärdena för natt även fortsättningsvis ska gälla fram till kl. 07. Regeringen delar Cementas och länsstyrelsens uppfattning att en delegation rörande ytterligare åtgärder för bullerskydd är överflödigt. Vidare bedömer regeringen att formerna för kontroll av efterlevnad av villkoret bör tydliggöras i enlighet med Cementas reviderade yrkande. I övrigt anser regeringen att Cementas förslag till bullervillkor kan godtas.

Transporter

Regeringen konstaterar att vägtransporter av kalksten från Storugns till Slite utgör en följdverksamhet till krossningen av kalksten, som i sin tur utgör en del av den sökta täktverksamheten. Regeringen ser dock varken skäl eller möjlighet att, på det sätt som begärts av Trafikverket, reglera åtgärder som kan behöva vidtas i samband med en ny anslutning av verksamhetsområdet i Storugns till allmän väg.

Luftstöt vågor

Regeringen konstaterar att luftstöt vågor i samband med sprängning inte regleras i det tidigare tillstånd som gällt för verksamheten fram till den 31 oktober 2021. Regeringen bedömer att ett högsta tillåtet värde om 200 Pa som föreslagits av Cementa inte motsvarar gängse krav för verksamheter av aktuell typ. Regeringen anser inte att omständigheterna i detta fall talar för ett avsteg från det begränsningsvärde som brukar ställas i motsvarande sammanhang. Regeringen anser därför att ett begränsningsvärde om 100 Pa bör gälla. I övrigt anser regeringen att Cementas förslag till villkor rörande luftstöt våg kan godtas.

Vatten

Med hänvisning till regeringens ställningstagande ovan rörande verksamhetens lokalisering godtar regeringen Cementas föreslagna villkor 9 och 10 rörande lägsta dräneringsnivå i Östra brottet respektive Västra brottet. I File hajdar-täkten ges lägsta dräneringsnivå av den nivå vid vilken brytning sker med stöd av tillståndet.

Regeringen bedömer att ridåinjektering av täktväggar i Västra brottet är en åtgärd som är genomförbar och som har potential att minska påverkan på vattenförekomsten Mellersta Gotland-Roma. Cementas villkorsförslag om ridåinjektering bedöms vara ändamålsenligt och bör föreskrivas som villkor för verksamheten.

För att minska belastningen av bl.a. nitrat och uran i Anerån föreslår Cementa dels en överledning av länsvatten från File hajdar-täkten till täktsjön i Västra brottet, dels åtar sig Cementa att genomföra åtgärder för att förbygga lakning av de aktuella ämnena i täkten. Cementa har även översiktligt utrett möjligheten till rening av länsvatten genom anläggande av en våtmark eller en mekanisk reningsanläggning. Regeringen konstaterar att en överledning av länsvatten från File hajdar-täkten till Västra brottet och

sedan ut i havet skulle innebära minskade flöden i Anerån och en allmänt sett sämre hushållning med vattenresursen i området. Regeringen instämmer i länsstyrelsens bedömning att en rening av länsvattnet genom anläggande av en våtmark utgör en mer lämplig åtgärd än att leda bort ytterligare vatten till havet. Inom den tillståndstid som kan bli aktuell vid tillämpning av 17 a kap. 1 § miljöbalken bedömer dock regeringen att anläggande av en sådan våtmark inte är genomförbart. Regeringen anser i stället att de av Cementa föreslagna åtgärderna för att minska kontakten mellan finpartikulärt kalkstensmaterial och vatten bör föreskrivas som villkor i syfte att minska belastningen på Anerån.

Efterbehandling

Regeringen anser att det är rimligt och lämpligt att Cementa innan tillståndstidens slut redovisar en plan för efterbehandling till tillsynsmyndigheten. Med hänsyn till den korta tillståndstiden bedöms det lämpligt att en sådan plan ska tas fram och redovisas tre månader innan tillståndstidens utgång. Regeringen delar länsstyrelsens bedömning att efterbehandlingsplanen, utöver åtgärder inom själva täktområdet, även vid behov bör innehålla efterbehandlings- och återställningsåtgärder i de ytvattenförekomster som påverkats eller förändrats av verksamheten. Regeringen anser vidare att det är lämpligt att delegera till länsstyrelsen att besluta huruvida efterbehandlingsplanen kan godkännas samt vid behov besluta om ytterligare åtgärder.

Övriga villkor

Cementa lämnar också förslag till allmänt villkor (villkorsförslag 1), liksom villkor om gränsmarkeringar m.m. (villkorsförslag 2), Sprängning (villkorsförslag 4), vibrationer (villkorsförslag 5), damning (villkorsförslag 7), hantering av kemiska produkter och avfall (villkorsförslag 8), rening av läns-hållningsvatten (villkorsförslag 12) samt kontrollprogram (villkor 16). Regeringen anser att dessa villkor är lämpliga och väl anpassade för den ansökta verksamheten, och att de därför bör föreskrivas för det tillstånd som meddelas genom detta beslut.

Regeringen anser att de villkor som angett ovan är tillräckliga och att det inte finns skäl att föreskriva ytterligare villkor eller justeringar av villkoren på sätt som bland andra länsstyrelsen begär.

Särskilda villkor enligt 17 kap. 7 § miljöbalken

Vid en prövning av en verksamhet enligt 17 a kap. 1 § miljöbalken får regeringen förordna om särskilda villkor för att tillgodose allmänna intressen enligt 17 kap. 7 § miljöbalken (17 a kap. 5 § miljöbalken). Av förarbetena till bestämmelsen framgår att regeringen med stöd av bestämmelsen bl.a. kan förordna om undersökningar eller inventeringar som har samband med projektet, på sökandens bekostnad (prop. 1997/98:45, del 2 s. 222).

Regeringen har beslutat om undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen för att möjliggöra den fortsatta grundvattenbortledning som krävs för verksamheten.

Cementa anger att bolaget har för avsikt att ansöka om tillstånd för fortsatt verksamhet efter att det tillstånd som nu meddelas av regeringen löper ut. Lokaliseringen av de anläggningar som i dag definierar dräneringsnivåerna i Östra och Västra brottet är problematiska. Regeringen bedömer att ytterligare underlag behövs för att bedöma dessa lokaliseringar på längre sikt.

Regeringen anser därför att tillståndet bör förenas med ett villkor om att Cementa senast den 31 mars 2022 ska ta fram och till länsstyrelsen redovisa en fördjupad utredning rörande förutsättningarna att minska grundvattenbortledningen från verksamheten genom omlokalisering av de anläggningar som i dag ligger i lågpunkten i Västra brottet och Östra brottet. Utredningen ska innehålla en kvantitativ analys av hur ändrade dräneringsnivåer i takterna skulle påverka behovet av grundvattenbortledning, påverkan på berörd grundvattenförekomst samt kostnader, praktiska förutsättningar och övriga konsekvenser av omlokalisering av de aktuella anläggningarna.

Cementa redovisar i den kompensationsutredning rörande dricksvatten som bifogas ansökan på en översiktlig nivå ett antal åtgärder för nyttiggörande av länsvatten från verksamheten, med fokus på dricksvattenproduktion. Regeringen konstaterar att den ansökta verksamheten innebär en omfattande bortledning av grundvatten i en region med vattenbrist och liten grundvattenbildning. Regeringen anser därför att tillståndet bör förenas med ett villkor om att Cementa senast den 31 mars 2022 ska ta fram och till tillsynsmyndigheten redovisa en sammanställning av planerade och möjliga åtgärder för att bidra i genomförande av Gotlands läns vattenförsörjningsplan. Redovisningen ska omfatta kostnader och effekter av sådana åtgärder. Åtgärder ska, utöver åtgärder för dricksvattenförsörjning, syfta till ökad

grundvattenbildning samt en bättre hushållning med det vatten som Cementa i dag avleder till havet.

Exempel på åtgärder som bör utredas vidare är återinfiltration, anläggande av dammar för uppsamling av vatten samt åtgärder för att återskapa vattensamlingar i landskapet.

Ekonomisk säkerhet

Tillstånd till täkt får ges endast om det för uppfyllandet av de villkor som ska gälla för tillståndet ställs säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken (9 kap. 6 e § miljöbalken). Säkerhet ska ställas för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda. En säkerhet ska godtas om den visas vara betryggande för sitt ändamål.

Cementa yrkar att regeringen i samband med att tillståndet meddelas ska godkänna föreslagen säkerhet för efterbehandling bestående av en garantiförbindelse om 10 miljoner kronor. Det har under handläggningen av ärendet inte framförts några invändningar mot säkerhetens storlek eller form.

Regeringen konstaterar att den ställda säkerheten uppgår till en summa som beräknats utifrån den modell för successiv uppräknings och indexreglering av säkerheten som anges i befintligt tillstånd. Då tillståndstiden och den kvarvarande volymen kalksten är begränsad bedömer regeringen att det är lämpligt att säkerheten bestäms till en fast summa om 10 miljoner kronor. Regeringen anser att den ställda säkerheten i form av en garantiförbindelse från Danske Bank AS, Sverige filial, till form och innehåll är betryggande för sitt ändamål och att säkerheten därför kan godtas.

Originalhandlingarna bör förvaras hos länsstyrelsen.

Skada på annans egendom

Enligt 31 kap. 16 § miljöbalken ska den som med stöd av ett tillstånd till vattenverksamhet vidtar en åtgärd som orsakar skada på annans egendom betala ersättning för vad som skadas.

Om en skada skulle uppstå kan den i första hand hanteras i enlighet med Cementas åtaganden om att hålla sakägare skadeslösa. Vidare finns

möjligheten för den drabbade att föra talan om ersättning för oförutsedd skada. I en sådan process ska Cementa svara för de skäliga rättegångskostnader som fastighetsägare haft.

Med hänsyn till att tillståndstiden och utvidgningen av brytområdet är begränsad bör tiden för att framställa anspråk på ersättning för oförutsedd skada fastställas till tio år från tillståndstidens utgång.

På regeringens vägnar

Per Bolund

Anna Berglund

Kopia till

Statsrådsberedningen
Justitiedepartementet
Försvarsdepartementet
Finansdepartementet
Näringsdepartementet
Arbetsmarknadsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Havs- och vattenmyndigheten
Kammarkollegiet
Länsstyrelsen i Gotlands län
Naturvårdsverket
Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)

Trafikverket
Vattenmyndigheten för Södra Östersjön
Region Gotland
Airi Gahnström
Anders Person
Anne Östman
Birgitta Grafström
Cathrine Andersson
Danske Bank
Gotlands botaniska förening
Greenpeace Sverige
Karin Mårtensson
Kim Strandberg
Larsgöran Gustavsson
Lena Hejdenberg och Kent Andersson
Lennart Almqvist
Linda Runarsdottir
Miljöpartiet de Gröna på Gotland
Monika Borgman
Nils Olov Karlsson
Ola och Inger Stuxberg
Per Holmström
Peter Andersson
Rindert Bolt
Siv Key Nilsson
Svenska Naturskyddsföreningen
Ulf Åberg
Urbergsgruppen
Yvonne Engström
Åsa Lundqvist
Åsa Thorsell